

NIJOLĖ ČEPIENĖ
Lietuvių kalbos institutas

Mokslinių tyrimų kryptys: leksikologija, skoliniai,
leksikografija, etimologija, kalbos istorija, raštija.

HOMONIMAI LIETUVIŲ KALBOS ŽODYNUOSE

Homonyms in the Dictionaries of the
Lithuanian Language

ANOTACIJA

Straipsnyje nagrinėjami *Lietuvių kalbos žodyne* (LKŽ, LKŽe), Jokūbo Brodovskio žodyne esantys daugiausia etimologiniai homonimai, atsiradę dėl žodžių skolinimosi iš kitų kalbų, kurie žodyno straipsniuose nėra pateikiami kaip homonimai. Kai kurie skoliniai su panašėja su lietuvių kalboje esančiu žodžiu, turinčiu kitokią reikšmę, tačiau tie žodžiai yra skirtingos kilmės ir reikšmės, todėl būtina juos rašyti atskiruose straipsniuose. 2009 m. išleistame Jokūbo Brodovskio rankraštinio XVIII a. žodyno *Lexicon Germanico=Lithvanicum et Lithvanico=Germanicum* III žodžių indekse taip pat yra neatskirtų homonimų. Straipsnyje pateikiama naujų homonimų, nesančių LKŽ, LKŽe.

ESMINIAI ŽODŽIAI: leksikos homonimai, germanizmai, Rytų Prūsijos žodynai, leksikografija.

ANNOTATION

The article analyses the predominantly etymological homonyms found in *The Dictionary of the Lithuanian Language* (LKŽ, LKŽe) and Jokūbas Brodovskis' Dictionary, which originated due to the borrowing of words from other languages and which are not presented as homonyms in the dictionary entries. Certain borrowings become similar to the word in Lithuanian having a different meaning, but these words have a different origin and meaning and should therefore appear in different entries. The index of Jokūbas Brodovskis' 18th century manuscript dictionary *Lexicon Germanico=Lithvanicum et Lithvanico=Germanicum* III published in 2009 also contains unseparated homonyms. The article provides new homonyms not available in LKŽ, LKŽe.

KEYWORDS: lexical homonyms, Germanisms, East Prussian dictionaries, lexicography.

ĮVADAS

Senovės graikų filosofas Aristotelis savo *Kategorijose* pirmasis paminėjo homonimo terminą. Jis rašė: „Vienvardžiais (homōnyma) vadinami tie dalykai, kurie turi tą patį pavadinimą, o tą patį pavadinimą atitinkantį esmės apibrėžimą – skirtingą“ (Aristotelis 1990: 5). Lietuvių kalbos homonimus tyrė Vincas Urbutis filologijos mokslų kandidato disertacijoje *Lietuvių kalbos leksikos homonimų susidarymo būdai*, 1955 m., 251 p. Lietuvių kalbininkų homonimų apibrėžimai yra šie: leksikos homonimai yra vienodai tariami žodžiai (Urbutis 1955: 41; Jakaitienė 2005, 257); homonimai (gr. *homós* ‘tas pats, vienodas’ ir *ónoma* ‘vardas’) yra žodžiai, turintys tą pačią fonetinę išraišką ir visiškai skirtingas reikšmes (Jakaitienė 1980: 42); tai žodžiai, turintys vienodą garsinę struktūrą, bet skirtingą leksinę reikšmę (Palionis 1985: 182). Lietuvių kalbos tikrųjų homonimų vartoseną ir semantinės struktūros pokyčius tyrė Rita Mikelionytė (Mikelionytė 2016: 13). Taigi homonimai yra vienodai tariami žodžiai, esantys skirtingos prasmės, reikšmės ir dažnai skirtingos kilmės. Be to, ne visi žodžiai, turintys skirtingą reikšmę, yra homonimai. Tikraisiais homonimais laikomi žodžiai, kurių visos gramatinės formos fonetiškai sutampa. Homonimai susidaro: 1) dėl fonetinės kalbos sistemos kitimo (etimologiniai, istoriniai); 2) dėl naujų žodžių darybos (darybiniai); 3) dėl semantinių žodžių pakitimų, žodžių reikšmių nutolimo (semantiniai); 4) dėl žodžių skolinimosi iš kitų kalbų. Skoliniai, atėję iš įvairių kalbų ar tarmių, prisitaiko prie lietuvių kalbos fonetikos ir gramatikos dėsnių, todėl supanašėja su lietuvių kalboje esančiu žodžiu, turinčiu kitokią reikšmę. Pagal kilmę homonimai skirstomi į vienakilmius (homogeninius) ir įvairiakilmius (heterogeninius). Homonimai pagal jų susidarymo būdus skirstomi į tris tipus: etimologinius (1, 4), darybinius (2) ir semantinius (3). Homonimijos ir polisemijos problemoms tirti taikoma komponentinė žodžių analizė, distribucinė analizė, derivacinės analizės metodas (Jakaitienė 1980: 42–48). Sąvokos homonimija ir polisemija yra susijusios. Jeigu daugiareikšmis žodis turi bendrą etimologinę šaknį, tai jis yra ne homonimas, bet daugiareikšmis žodis. Per ilgą laiką žodžio reikšmės gali atsiskirti, tuomet atsiranda keli žodžiai. Homonimai atsiranda ir dėl metaforinio žodžio vartojimo, kai žodžiai įgyja perkeltines reikšmes.

Šio straipsnio tikslas yra pateikti LKŽ, LKŽe, Jokūbo Brodovskio žodyno III tomo žodžių indekse pastebėtus homonimus, kurie minėtuose darbuose nėra laikomi homonimais. Uždavinys: nurodyti ne tik žodžių reikšmes, bet ir, remiantis istoriniu lyginamuoju, fonetiniu, kitais filologiniais metodais, išaiškinti homonimų kilmę, ypač skolinių. Remiamasi etimologiniais žodynais, naujais darbais skolinių kilmės klausimais. Tiriama skolinių pamatiniai žodžiai, iš

kurių jie kilo, nurodoma pirminė žodžių kilmė. Homonimų išaiškinimas yra svarbus leksikografijai, žodyną rašymui.

I. NEATSKIRTI HOMONIMAI LIETUVIŲ KALBOS ŽODYNE (LKŽ, LKŽe)

Pastebėta, kad LKŽ, LKŽe kai kurie homonimai pateikiami viename žodyno straipsnyje. Homonimus, kurie yra skirtingos kilmės ir reikšmės, būtina atskirti. Taigi straipsnyje nagrinėjami *Lietuvių kalbos žodyne* (LKŽ ir LKŽe), J. Brodovskio žodyne šio straipsnio autorės pastebėti nepažymėti, neatskirti leksiniai homonimai, atsiradę daugiausia dėl žodžių skolinimosi iš kitų kalbų. Straipsnyje pateikiama žodžių nuorodų iš Jono Bretkūno Biblijos, Prūsijos žodynų ir tarmių, gyvosios kalbos, kurių nėra *Lietuvių kalbos žodyne*. Daugumos homonimų abu žodžiai kilo iš germanų kalbų, keli susidarė iš lietuviško žodžio ir germanizmo, lietuviško žodžio ir slavizmo, vienas – iš lietuviško žodžio ir hibrido, vienas iš germanizmo ir turkų, totorių kalbos žodžio.

1. ETIMOLOGINIAI HOMONIMAI

Dauguma čia nagrinėjamų etimologinių homonimų susidarė dėl žodžių skolinimosi iš germanų kalbų, daugiausia Rytų Prūsijos vokiečių dialektų; jų abu žodžiai yra germanizmai. Dalis jų pateko į lietuvių kalbą per slavų, kitas kalbas. Homonimas 1 *tūtà* ‘vamzdis; vamzdžio formos detalė ir kt.’ yra vokiečių žemaičių kilmės žodis, o 2 *tūtà* ‘tūtė medis (šilkmedis)’ yra turkų, totorių kilmės žodis. Keli homonimai susidarė iš lietuviško žodžio ir germanizmo. Vienas atsirado iš dviejų lietuviškų žodžių dėl fonetinio pakitimo. Šiame straipsnyje pateikiami homonimai yra ne tik skirtingų reikšmių, bet ir kilę iš skirtingų pamatinių žodžių. Daugiausia homonimų randama tarmėse ir raštuose, Rytų Prūsijos žodynuose nuo XIX a. XVII a. susidarė 1 *štāras* zool. ‘čiurlys; urvinė kregždė’ ir 2 *štāras* ‘žiurkėnas’; 1 *šinà* ‘ratlankis, rato apkaustas’ ir 2 *šinà* ‘meldas, nendrė’, XVIII a. – 1 *šnýpkė* ‘uostomasis tabakas’ ir 2 *šnýpkė* ‘sprigtas’.

a) Abu žodžiai yra skoliniai, germanizmai:

1 **ākas** sm. (4) ‘įrankis kaupti’ N 2, K, Alm 23, KŽ, NmŽ, Ktč, Vn; pasiskolintas iš Prūsijos vokiečių *hāk* ‘kirtiklis, kauptukas’ (Alm (PrW)), *Hacke* ‘įrankis žolėms iškapoti, kaplys, kauptukas’; plg. v.v.a. *hacke*, n.v.a. *Hacke* f. ‘kirtiklis,

kauptukas' (R II 187, 214), sietiną su vok. *hacken* 'kirsti, kapoti; kapliuoti, kaupiti' (Kluge 2002: 381);

- 2 ākas** sm. (4) 'užutėkis, užtakis' A 1885, 111; dėl kilmės plg. Pr.v.ž. *Hake* (*a=ā*) m. 'iškyšulys, ragas; ilga siaura sekluma, einanti nuo kranto iškyšuliu iki įlankos', ol. *hoek* (Fr I 267), v.v.ž. *hōk*, *huk* 'kampas, kampelis (vieta); ragas, iškyšulys' (MndW II 283–284), dan. *huk* 'kampas, įlanka, nerija', šv. *huk*, norv. dial. *Huck* 'žemės iškyšulys' (Falk I 427), šv. tarmėse *hōk* 'kampas, išsikišimas, iškyšulys', n.v.a. *Haken* m. 'kablys' (Kluge 2002: 384); v.v.ž. *hage*, *age* 'smaigalys' (MndW II 173); lot. *acus* f. 'smaigalys'; l. *hok*. Plg. dar *okas*¹, *užokis*.
- 1 blióžė** sf. (1) 1. 'pūslė' KŽ, ZŠŽ (Snt), Vlšk. 2. 'maišelis tabakui, makas' J, JD 1289, K. Būg II 44, KŽ, ZŠŽ (Snt, Nm, Ssr, Šk), Gž, Gs. 3. 'pailga piniginė, uždarant užsukama dviem suktais ragučiais' Gl. 4. 'susmukėlė' Klp, Plv. 5. *scrotum* ZŠŽ (Ssr). 6. menk. 'srėbtuvė, veidas, burna' ZŠŽ (Šk). 7. 'prasta, netikusi kumelė' ZŠŽ (Šk) < Rytų Pr.v. *blōz* 'pūslė; pypkė; indas' (Ziesemer I 630); plg. n.v.a. *Blase* f. 'pūslė', v.v.a. *blāse*, s.v.a. *blāsa* f., n.nl. *blaas*; → vok. *blasen* 'pūsti' (Kluge 2002: 129); v.v.ž. *blase* 'pūslė, piniginė' (MndW I 352);
- 2 blióžė** sf. (1) 'liemenė' Klvr, Mrj; dėl kilmės plg. n.v.a. *Bluse* f. 'palaidinė (moteriška)' iš pranc. *blouse*; n.nl. *blouse*, n.ang. *blouse*; galbūt pranc. žodis kilo iš ankstyv. romanų **bullosa* 'rutuliškas' kaip pašiepiamas valstiečių aprangos pavadinimas (arba sietinas su *bulla* = *pulla* 'gedulo rūbas' (Kluge 2002: 135); n.l. *bluza* 'viršutinė moterų palaidinė (ppr. darbo drabužis)' < pranc. *blouse* 'palaidinė; ilgas platus drabužis ir kt.', iš v.lot. *pelusia* 'drabužis iš Peluzijos (Egipto miesto)' (LKPŽ 2016: 236–237).
- 1 blōkis** sm. 1. 'šiaudų pintinė duonkepei, langams, daigynui dengti, kojoms šluostyti ir kt.' Brž. 2. 'keptas paplotis (?)' LV I 311; dėl kilmės plg. v.ž. *flāk* 'pintas daiktas', v.v.ž. *vlake* 'viskas, kas nupinta iš šakų, pintas daiktas' (MndW V 265); la. *blāķis* 'šiaudų demblis, plaušinis' kilo iš v.ž. *flāk* 'pintas daiktas, džiovykla' (Sehwers 1953: 13–14); got. *flahta* '(plaukų) kasa'; → vok. *flechten* 'pinti' (Kluge 2002: 299); n.v.a. *Flechtwerk* 'pintas daiktas'. Vidurinėje vokiečių žemaičių tarmėje *v* (*w*) buvo keičiamas į *b* (MndW V 188);
- 2 blōkis** sm. 'dėmė (drabužių, kūno)' TP 1881, 12, Klp < Pr.v. *Plack* 't. p.' (Fr II 151); plg. v.v.ž. *vlacke*, *vlecke* (MndW V 264), *plack(e)* 'dėmė' (MndW III 334), v.v.a. *placke*, v.nl. *plac(ke)*, n.v.a. *Placken* m. 'dėmė' (Kluge 2002: 705), n.v.a. *Fleck* 'dėmė'. Tiuringų ir pietų saksų tarmėse priebalsiai *p* ir *b* buvo visiškai sutapę (Prellwitz 1894: 51; Paul 1956: 261). Plg. dar *blekis*².

¹ *okas* sm. 'sekluma upėje, nuslūgus vandeniui, virstanti salele' J, KŽ, VI, Zp, Šlč; *užokis* sm. (1) 'upės atšaka už seklumos, už oko' J; darinys iš *okas* ir liet. praef. *už-*.

² *blēkis* sm. (2) 'dėmė drabužyje' Akm, Lž, Krtn < vok. *Fleck* 'dėmė'.

- 1 klūmpė** sf. (1) 1. ‘iš medžio išskaptuotas autuvas; kurbė su mediniu padu’ R II 209, MŽ II 279, K. Donel, N 220, K, BsMt I 47, Klvd 107, Žem, P. Cvir, A. Vien, A. Vencl, Alm 69, FrnW, ZŠŽ (Grš, Snt, Ssr, Slv), KzRŽ, Vv, Eiš, Mrj, Krtv, Dkš, Pnd, Gs. 2. menk. ‘laisvoko elgesio moters pravardžiavimas’ rš. ◊ iš *klūmpių iškristi, išvirsti* ‘labai nuvargti, apsigrti’ Pjv, ‘pasigerti’ Gs; iš *klūmpių veřst* ‘atleisti iš užimamų pareigų’ ZŠŽ (Šk); ‘stengtis nugalėti, priveikti’ ZŠŽ (Grš); ‘stiprus (apie svaigųjį gėrimą)’ ZŠŽ (Grš); *i klūmpę suvaryti* ‘suriesti, priveikti ginčiuose’ Tl; iš *klūmpių iškelti, išversti* ‘užmušti, nužudyti’ Vrn, Pg; *klūmpes sunešti* ‘susituokti’ Msn; *klūmpių suneřimas* ‘pokylis, pažmonys, suėjimas, pasiřokimas, vakarojimas’ ZŠŽ (Šk, Lkš), Alk, Dkš, Vlkv; *klūmpes sumėst* ‘susituokti’ ZŠŽ (Br); *klūmpes užmėst ant aukřsto* ‘mirti’ ZŠŽ (Br) < Pr.v. *Klumpe* m., f. ‘medinis batas, išdrořtas iš vieno gabalo’ (Fr I 383), v.v.ž. *klumpe, kломpe* ‘mediniai batai’ (MndW II 493); v.nl. *clompe*; n.v.a. *Klumpe* XVI a. kilo iš v.ž. (Kluge 2002: 500); plg. la. *klumpas* ‘mediniai batai’ iš v.ž. *klumpen* ‘t. p.’ (Sehwers 1953: 52), la. *klumbas* pl.; l. *klumpe*;
- 2 klūmpė** sf. (1) bot. ‘tokios rūřies burokas’ LC 1884, 14; → *klumbėrė* sf. (1) ‘bulvė’ [K], Alm 69 < n.v.a. *Grundbirne* ‘bulvė’ tarminės formos (Alm 69; Grimm IX 761, 57); plg. Pr.v. *Klumpe* (Lex 54a; C I 1082) ‘gabalas, grumstas’ ir v.v.a. *bir(e)*, n.v.a. *Birne* ‘kriauřė’ (Kluge 2002: 126).
- 1 mādaras** sm. (3^b) Kv ‘skystas purvas’ K.Donel, V.Myk-Put, Alm 83, FrnW; plg. Pr.v. *Modder* m. ‘puvėšiai, pelėšiai, dumblas, mauras; purvas; pelkė, liūnas, klampynė, gatvės purvas’ (Fr II 68), v.v.ž. *modder* ‘pelėšiai, dumblas, mauras’ (MndW III 106); n.v.a. *Moder* m. ‘pelėšiai, puvėšiai, plėkai’, vėlyv. v.v.a. *moder* iš v.v.ž.; nl. *modder, moder*; pirmiausia užfiksuotas XIV a. vidurio vokiečių tarmėje reikřme ‘puvėšiai, pelėšiai, purvas’, vėliau ‘pelkė, liūnas; gleivės, purvas (gatvėse)’ (Grimm XII 2442, 68; Kluge 2002: 626); la. tarm. *mādaras* ‘purvas’ (Karulis I 556–557). Kazimieras Būga *mādaras* ‘skystas purvas’ laiko lietuviřku žodžiu ir sieja su latvių *madēre* (Alm 83; FrnW I 394).
- 2 mādaras** sm. (3^b) K, BŽ 464 menk. ‘prastas darbas’ K.Donel, Alm 83, FrnW; plg. Pr.v. *Madderei* ‘nereikalingas užsiėmimas, blogas, prastas darbas’ (Fr II 44), *maddern* ‘dirbti, daryti neturint tam teisės; mėginti, bandyti, prastai su kuo nors elgtis (daiktu, reikalu); prastai dirbti’ (Fr II 43); la. *madere* ‘komplikuotas, painus reikalas’ iš v.ž. *madderije* ‘netikėřs darbo metodas; kankinimas, kankynė, prastas darbas’; la. *maderēt* ‘daryti rūpesčių dirbant, ko nors imtis ne pagal jėgas’ < v.ž. *maddern* ‘lėtai, tuřčiai darbuotis, knibinėti’ (Sehwers 1953: 75).
- 1 prýskis** (1) ‘uostomojo tabako žiupsnis, řniūkis’ K II 115, Alm 105 < Pr.v. *príske* ‘žiupsnelis’ (Alm (PrW)); plg. n.v.a. *Prise* ‘žiupsnelis uostomojo tabako’ (ři reikřmė turima nuo XVIII a.; XVI a. reikřmė: ‘grobis, plėřiko, pirato pagrobtas laivas’), kilusį iš pranc. *prise* ‘grobis, laimikis’, kuris yra

- veiksmazodinis abstraktas iš pranc. *prendre* ‘imti, čiupti’, iš lot. *prehendere*; n.nl. *prijns*, n.ang. *prize*, n.šv. *pris* (Kluge 2002: 721).
- 2 prýskis** (1) ‘apšildomas plytinis suolas prie krosnies’ ZŠŽ, Br, Bgt; plg. *prýckis* ‘mūriukas prie krosnies’ Igl, *pricas* (2) ‘mūriukas prie krosnies’ ZŠŽ (Lkč), Šn, Krok, Kt, Pun, Prn, dem. *pricukas* Mrj, *pričius* ‘narai, gultai’ K II 115, Alm 104; šių žodžių pamatas yra n.v.a. *Pritsche* ‘gulėjimo vieta, grotos ir ant jų padėtos lentos’ tarmybė; skolinys sietinas su vok. *Brett* ‘lenta’ (Kluge 2002: 721), Pr.v. *Pritsche* ‘(kareivių) gultai’ (Fr II 181).
- 1 rēdelė** sf. (1), *rēdelė* FrnW 1. ppr. pl. ‘vežimo gardis’ Vaižg, Škn, Jnš, Krp, Pkl, ‘vaikiškos lovelės šonas’ Vkš. 2. ‘ėdžios’ Vaižg (ž.). 3. ‘vaikiška lovelė su skersinukų šonais’ rš, ŠVŽŽ (Iṗ). 4. ‘viryklės grotelės’ ŠVŽŽ (Kra, St, Vbl) < v.ž. *reddel* ‘gardis’ (FrnW); plg. v.v.ž. *ledder* ‘vežimo gardis, kopėčių formos vežimo šonas’. Dėl minkštumo v.v.ž. *l* dažnai keičiasi su garsu *r* (ir *n*) (MndW II 644, 607; Čepienė 2006: 308); n.v.a. *Leiter* ‘lipynė, kopėčios’, v.v.a. *leiter(e)*, s.fryz. *hladder*, *hleder*; → vok. verb. *lehnen* ‘atremti’ (Kluge 2002: 569); la. *redele*, *redeles* ‘ėdžios’ < v.ž., v.v.ž. *reddel* ‘t. p.’ (Vasmer III 458; Karulis II 1992, 111); kita nuomonė – est. *reddel* ‘t. p.’ iš fino-ugrų, todėl ir la. *redeles* galėtų būti pasiskolintas iš estų kalbos (Karulis II 1992, 111 (Megiste)). Plg. dar 1 *redelės* pl., 1 *redelis*.
- 2 rēdelė** sf. (1) 1. ‘didelis rėtis, pritaistas ant kojų, iškratyti grūdams iš nukultų javų’ J, FrnW, ŠVŽŽ (Mkl, Ms, Dauk, Šat), Als, Slnt, Pln, Ms, Lkž, Kl, Trk, ‘įrengimas grūdams išsijoti kuliant’ KrtnŽ. 2. ‘tinklas iš vielos’ J; plg. v.v.ž. *rider*, *riter* ‘retas rėtis, sietas’, *redern*, *reden* ‘(miltus) sijoti’ (MndW III 446); rus. *редель*, ryt.rus. *редиль* ‘retas tinklas, sietas’ iš *редкуи* ‘retas’ (Vasmer III 458); liet. *retas*, la. *reṭs*. Plg. 2 *redelės*, 2 *redelis*.
- 1 rēdelės** sf. pl. (1) 1. ‘ėdžios’ Žd, Mžk, Žg. 2. ‘akėčių balžienai’ Ps. Plg. 1 *redelė*.
- 2 rēdelės** sf. pl. (1) ‘didelis rėtis, pritaistas ant kojų, iškratyti grūdams iš nukultų javų’ rš, FrnW, ŠVŽŽ (Yl, Šul), Vž, Mžk, Vkš, Vgr, Klm. Plg. 2 *redelė*.
- 1 rēdelis** sm. (1) ‘vežimo gardis’ Krp. Plg. 1 *redelė*.
- 2 rēdelis** sm. (1) 1. ‘didelis rėtis, pritaistas ant kojų, iškratyti grūdams iš nukultų javų’ Lk, Klm, Lkv, Rs, Šv, Kv. 2. ‘pintinė, krežis’ Vb, Ps, Dj, Pmp. 3. ‘tinklas iš vielos’ Všk. Plg. 2 *redelė*.
- 1 šnýpkė** sf. (1) DŽ ‘uostomasis tabakas’ PVG 315 (1775 m.), NdŽ, I. Simon, FrnW, ZŠŽ, Šv, Slv, Skr, Gr atėjo iš Pr.v. *šnífke* ‘uostomasis tabakas’ (Alm (PrW)); *Schnífchen*, v.ž. *Schnífke*, *Schnüwke* m. ‘t. p.’ (Fr II 304); plg. n.v.a. *Schnupftabak*.
- 2 šnypkė** sf. ‘sprigtas’ Q 361 kilo iš vok. deminutyvo *Schnipp* ‘sprigtas’ (Kluge 1957: 671), Pr.v. *Schnippchen* n. ‘sprigtas į nosį’ (Fr II 305), plg. n.v.a. *Schnippchen* ‘sprigtelėjimas pirštais’.

- 1 šūlmistras** (šulmistras) sm. (1) KŽ, šūlmistras (1) NdŽ, šūlmistras (1) NdŽ ‘mokytojas’ BB 2 Mak 1,10, Lex 77, C II 499, Q 465, B 356, 892, 906, R I 154, R II 318, K. Donel, PVG 93 (1728 m.), 166 (1744 m.), 339 (1788 m.), MŽ I 282, MŽ II 426, LLICH (Žodynėlis), N 523, NdŽ, I. Simon, rš, FrnW, KŽ, Smln, Prk < n.v.a. *Schulmeister* ‘t. p.’ dialektizmo; plg. Pr.v. *šolmister* (Alm (PrW)), v.v.ž. *scholemester* ‘t. p.’ (MndW IV 111), l. *mistrz*; plg. dar šiūlmistras ‘t. p.’ KŽ, Smln, šiūlmistras (1) K I 303, K II 171, K, NdŽ, Alm 126, FrnW, šūlmistras sm. PVG 101–102 (1734 m.), šiūlmistras K, NdŽ, Alm 126, FrnW, KŽ, šolmistras ‘mokytojas’ Alm 132, FrnW.
- 2 šūlmistras** sm. (1) ‘virvė kuršių tinklui pakabinti; tinklas, prikabinamas prie kito tinklo sparno’ BzF 185 (orig. *szūlmystres*), KŽ, šulmisris ‘trikampis tinklas, esantis prie kiekvieno kuršių tinklo sparno’ Fr II 321 (orig. *szulmisreis*); plg. vok. *Schulmeister* ‘trikampis tinklas prie kiekvieno sparno kuršių tinkle’ (Fr II 321), v.v.ž. *schūl*, *schule* ‘slėptuvė’, *schulle*, *scholle* ‘žvaigždėtoji plekšne’ (MndW IV 145, 148), v.v.ž. *schulen* ‘pasislėpti’ (MndW IV 147).
- 1 trasa** sf. ‘palūkanos, procentai’ BzF 190, Prk; plg. 1 *trasas*, 1 *tresas*.
- 2 trasa** sf. 1. ‘senovinis moters galvos papuošalas – brokatinė gėlėta juosta’ rš; plg. 2 *tresas*.
- 3 trasa** sf. ‘valties lynas’ Klvd 35, Klpd 10; plg. v.v.ž. *trosse* ‘lynas, susuktas tik vieną kartą, ir susidedantis tik iš dviejų ar trijų verpalų’ (MndW IV 616), n.nl. *tros*, n.norv. *trosse*, n.v.a. *Trosse* f. ‘stiprus laivo lynas’; vok. iš pranc. *trousse* ‘ryšulys’ (Kluge 2002: 932); la. *trasa* ‘lynas, trosas’ < v.v.ž. *trosse* (Sehwers 1953: 144).
- Kaip matome iš pavyzdžių, lietuvių kalboje turimi ir trinariai homonimai. LKŽe visi trys homonimai pateikiami kaip vienas žodis.
- 1 trāsas** sm. (2) ‘palūkanos, procentai’ J; plg. 1 *trasa*, 1 *tresas*.
- 2 trāsas** sm. 1. ‘auksiniais ar sidabriniais siūlais ataustas audeklo apvadas (juostelė) ant drabužių ar baldų, galionas’ BzF 189, KŽ, ZŠŽ, Šk. 2. ‘senovinis moters galvos papuošalas – brokatinė gėlėta juosta’ J, ZŠŽ, Vv, Šk. Plg. 2 *tresas*.
- 1 trėsas** sm. (2) K, ppr. pl. *trėšai* K I 158, 666, Mit I 46, NdŽ, LV IV 231, FrnW, KŽ, (4) NdŽ, Slv, *trėšas* Rg ‘palūkanos, procentai’ L, K, K II 372, Mit I 355, Rdž, prš, Alm 143, FrnW (BzF 190) < Pr.v. *trese*, *treß* ‘palūkanos, procentai’ Alm (PrW), *Tressen* pl. ‘nauda, procentai, palūkanos’ (Fr II 411), n.nl. *interest*, n.šv. *interesse*, n.v.a. *Interesse* ‘interesas; susidomėjimas; procentai’ iš v.lot. *interesse* ‘nauda’ (Kluge 2002: 444), lot. *Interesse* ‘dalyvavimas; nauda, pelnas; procentai’ (Georges DLHW 1386). Plg. dar 1 *trasas*, 1 *trasa*, *tresos* pl.
- 2 trėsas** sm. ppr. pl. (2, 4) 1. ‘auksiniais ar sidabriniais siūlais ataustas audeklo apvadas (juostelė) ant drabužių, skrybėlės ar baldų, galionas’ K, JD 1124 (dem. *tresùžis*), FrnW, ZŠŽ (Snt), Slv, Plv, Vrb, *trėšai* pl. Alm 143, FrnW. 2.

‘toks senovinis moters galvos paušalas – brokatinė gėlėta juosta’ K, A 1884, 137–138, LB 109, Tat, V. Piet, Alm 143, FrnW 1119, Skr. 3. ‘gaidžio uodegos ilga plunksna’ LV IV 231 < Pr.v. *trese*, *treß* ‘juostelė, apvadas (Futtertressen)’ (Alm 143), n.v.a. *Tresse* ‘galionas, juostelė, apvadas, apsiuvas’ iš pranc. *tresse* f. ‘virvė, apvadas’, kuris siejamas su it. *treccia* ‘(plaukų) kasa’; plg. n.nl. *tres*, n.ang. *tress* (Kluge 2002: 928); la. *trese* ‘galionas’ iš vok. (Sehwers 1953: 144). Plg. dar 2 *traras*, 2 *trasa*.

b) Homonimai, kurių vienas žodis germanizmas, o kitas – germanizmas, atėjęs per lenkų kalbą, slavizmas ar kitos kalbos žodis:

- 1 bõnė** sf. (2) ‘bokštas’ J, Mair, Krš, (4) *boně* Žg < v.v.ž. *bone* ‘bet kokia pakyla iš lentų; patalpa ant aukšto’ (MndW I 384); plg. Pr.v. *Bohn* ‘bet kokia pakyla iš lentų’ (Ziesemer I 862), n.v.a. *Bühne* f. ‘pakyla iš lentų, scena; skliautas, lubos, galerija, viršutinė namo patalpa; svirnas, daržinė’ (Grimm II 508, 47). Plg. dar 1 *bonia*.
- 2 bõnė** sf. (2), *boně* (4) 1. ‘metalinis, molinis puodas’ C I 801, Q 231 (orig. *Bone*). 2. ‘iš šiaudų pintas kubilas, bamblė’ Rs, Bsg. 3. ‘ąsotis smaugtu kaklu’ JD 809, J, Šmk. 4. Ck ‘cementinis šulinio žiedas’ VI. Plg. 2 *bonia*.
- 1 bónia** sf. (1) ‘bokštas’ NS 1181 (dem. *bonelis*), Trgn, Kp, Ds, Rm. Plg. 1 *bonė*.
- 2 bónia** sf. (1), *bonià* (4); 1. ‘iš šiaudų pintas kubilas, bamblė’ Upn, Ant. 2. ‘ąsotis smaugtu kaklu’ Snt. 3. ‘krosnis degutui (kalkėms) degti’ Lš, Lp. Plg. 1. *bania*; rus. *баня* ‘pirtis; indas, kupolas, avilyš’ (Vasmer I 122); n.nl. *beun* ‘dėžė žuvims’ (Kluge 2002: 159).
- 1 bũnta** sf. (1) 1. ‘ryšulys, pundulys’ M; plg. v.v.ž. *bunt* ‘ryšulys, tai, kas surišta’ (Sehwers 1953, 21), Pr.v. *bunt* ‘t. p.’ (Ziesemer I 871), v.v.a. *bunt*, n.v.a. *Bund* n. ‘ryšulys, paketas’, sietiną su vok. *binden* ‘rišti’; l. *bunt*. Plg. dar *buntas*³.
- 2 bũnta** sf. (1) ‘gauja, būrys’ Mit I 78; plg. n.v.a. *Bande* ‘gauja, grupė’ iš pranc. *bande* ‘būrys, minia’, n.v.a. *Bund* ‘susivienijimas, sąjunga’, Pr.v. *Bund* ‘suderėjimas, susitarimas’ (C I 409); (v.l.) n.l. *bunt* ‘ryšulys; 15-os daiktų ryšulys; sąjunga; maištas ir kt.’ < v.v.a. *bunt*, n.v.a. *Bund* ‘ryšulys; sąjunga; susivienijimas, organizacija; diržas’; s.brus. *бунтъ* ‘maištas; minia; ryšulys’ (LKPŽ 2016: 249); l. *bunt* iš vok. *Bunt* (Brückner 1974: 49).
- 1 kũpelioti**, -ioja, -iojo tr. 1. ‘sieti, jungti’ N 211 (orig. *Kuppeloti*). 2. ‘stogo viršų apdėti šiaudais, spaliais ir pan., kad lietūs neįlytų ir vėjas nedraskytų’ Grg, *apkũpelioti* tr. ‘stogo viršų aptaisyti’ End, Dr. Šių žodžių pamatas yra Pr.v.

³ *buntas* sm. (1) K, *buĩtas* (2) ‘ryšulys, kūlys, glėbys, krūva, pėdas’ PVG 347 (1788), S. Dauk, M. Valanč, Alm 38, Rmč, Btn, Grg, NmŽ, Vvr, dem. *buntėlis* PVG 347 (1788 m.), J, BzF, N 337, K I 268, Trg, Šlu, Krtn, Įp, *buntukas* Trg, *buntikai* pl. ‘šiaudų kūliai ant stogo’ BzF 103, *bunte-liukas* Lkv.

- kuppeln* ‘surišti, sujungti’ (Fr I 447); plg. v.v.a. *kuppeln*, *kupelen*, *koppeln*, *ko-pelen* ‘jungti, sujungti’, n.v.a. *kuppeln* (Kluge 2002: 548), liet. germ. *kùpelė* sf. (1) ‘sukryžiuoti pagaliai ant stogo viršaus, kad vėjas gūbrio nenudraskytų; žergės, kriogis’ Dr, Krtn, Grg, pl. *kùpeliai* BzF 130 (orig. *kùpelei*) iš Pr.v. *Koppel* ‘sukryžiuoti pagaliai ant šiaudinio stogo kraigo (gūbrio) jam pritvirtinti’ (Fr I 335). Plg. dar 1 *kupeliuoti*.
- 2 kùpelioti**, -ioja, -iojo tr. ‘daržoves kaupti’ Grg, Šv; tikriausiai sietinas su lenkų *kupa* ‘krūva’, *kopac* ‘kasti’ ar brus. *кyна* ‘krūva’. Plg. 2 *kupeliuoti*.
- 1 kupeliuoti**, -iuoja, -iavo ‘sieti, jungti’ B 830 (orig. *kuppelūti*), [K], *apkupeliuoti* tr. ‘šiaudinio stogo viršų apdėti kupelėmis (sukryžiuotais pagaliais)’ Prk. Plg. 1 *kupelioti*.
- 2 kupeliuoti**, -iuoja, -iavo ‘pilną dėti, kaupuoti’ Skr, Vdžg, Jrb, Trg, Gs. Plg. 2 *kupelioti*.
- 1 špònka** sf. (1) Žvr, *šponkà* L, KŽ ‘volė, apvalus medinis kamštis alaus statinei užkišti’ Rtr, J, KŽ, ZŠŽ (Žvr); tikriausiai kilo iš Pr.v. *spunt*, *špunt* ‘kaištis, volė (statinės)’ (Alm 118 (PrW)), v.v.ž. *spunt* ‘t. p.’ (MndW IV 349) dialektizmo deminutyvo, galbūt per lenkų *szponka*; plg. vok. dial. *spont*, n.nl. *spón*, v.nl. *sponde*, vėlyv. v.v.a. *spunt*, n.v.a. *Spund* ‘volė, kamštis’; vok. iš it. (s)*punto*, o šis iš lot. (*ex*)*pūnctum* n. ‘tai, kas pradurta’ (Kluge 2002: 872; Grimm XVII 230, 66); la. *spuñde* ‘volė (statinei užkišti)’ iš v.ž. *spund* (Sehwers 1953: 118); l. *szpunt* ‘kaištis, volė’ iš vok. *Spund* (Brückner 1974: 555); plg. v.v.ž. *spôn* ‘skiedra, skala, plonas medžio skritulys, skeveldra’ (MndW IV 338); s.skand. *spánn*, *spónn*, ags. *spôn*, *spoon*, s.ang. *spōn* m., f., s.fryz. *spón*, n.šv. *spân*, n.ang. *spoon*, n.isl. *spónn*, n.v.a. *Span* m. ‘skiedra, skeltinis šakalys, skala, balana’; žodžio kilmė neaiški (Grimm XVI 1862, 51; Kluge 2002: 860); s.l., v.l., n.l. (dial.) *szponka* ‘sagutė, segtukas; kabė, sąsaga; medinis kaištis, volė ir kt.’ < v.v.a. *spân*, n.v.a. *Span* ‘skala’ (LKPŽ 2016: 633). Plg. dar *špunka* (LKŽe).
- 2 špònka** sf. (1) ‘įspaudžiama metalinė sagutė, spaustas’ Knv, Lš; plg. s.skand. *spøng*, s.ang. *spang*, n.v.a. *Spange* ‘sagtis, sąsaga, sankaba, gnybtas’, v.v.a. *spange*, v.nl. *spange*, s.v.a. *spanga*, → vok. *spannen* ‘įtempti, užmauti; suspausti’ (Grimm XVI 1875, 62; Kluge 2002: 860); v.v.ž. *span* n. ‘sagtis, sąsaga (knygos, drabužių ir kt.’ (MndW IV 301); (s.l., v.l.) n.l. (dial.) *szponka* ‘sagutė, segtukas; kabė, sąsaga; medinis kaištis, volė ir kt.’ < v.v.a. *spân*, n.v.a. *Span* ‘skala’; n.brus. (dial.) *шпòнка* ‘sagutė, segtukas, spaudė; medinė marškinių saga; siūlų saga; medinė spraudė, kuria sutvirtinamos lentos’; n.rus. dial. *шпòнка* ‘užsegimas, sagtis, kabė’ (LKPŽ 2016: 633); rus. *шпòнка* ‘skeršinis (tvoroje, rogėse)’, ukr. *шпòнка* ‘saga’, bulg. *шпòнка* ‘užsegimas, saga’, v.ž. *spôn*; slavų kilmės žodis arba skolinys iš vok. *Span* ‘skiedra’, v.ž. *spôn*, v.v.a. *spân* per lenkų kalbą (Vasmer IV 474–475); ček. *spónka*. Plg. dar *spónka* (LKŽe).

Abu žodžiai galėjo patekti į lietuvių kalbą per slavų kalbas.

- 1 štāras** sm. (4) zool. 1. ‘čiurlys (*Apus apus*)’ SD¹ 48, Rtr, E, NdŽ, LTR (Lš, Mrk), KŽ, Krok. 2. ‘urvinė kregždė (*Riparia riparia*)’ ZŠŽ, Sn, Lzd, Jsv, Bgs, Glv, Gg, Kvr, Ktv, Kpč, Žal, Nm; plg. n.v.a. *Star* m. ‘paukščių rūšis, varnėnas; giminiškų paukščių pavadinimas’, v.v.a. *star*, v.v.ž. *stār*, s.v.a. *staro* m., v.v. (Reino dial.) *stair*, *staer*, v.nl. *starre*, ang. dial. *stare*, s.skand. *stari*, šv. *stare*, lot. *sturnus* ‘varnėnas’ (Kluge 2002: 875; Grimm XVII 256, 54). Plg. dar 1 *štarelis* (LKŽe).
- 2 štāras** sm. (4) ‘žiurkėnas’ C I 841 (orig. *Sžtaras*, ž įterpta vėliau), Q 241; plg. n.v.a. *Hamster* ‘žiurkėnas’, v.v.a. *hamster*, n.nl. *hamster*, s.s. *hamustra*, s.v.a. *hamastro*, *hamustro*, s.v.ž. *hamstra gurgulio*; iš slovenų *chomestor* ar kitos vakarų slavų kalbos; plg. rus.–bažn.sl. *choměstorŭ* ‘žiurkėnas’ (Kluge 2002: 388), s.sl. *choměstar*’ (Grimm X 322, 76); s.rus. *xoměstorъ*, *xoměstarъ* (ALEW II 970). Liet. *stāras* (B 627, K) galbūt sietinas su liet. *stirti* (FrnW II 896). Plg. dar *staras*. LKŽ ir LKŽe abu žodžiai pateikiami viename straipsnyje.
- 1 tūtā** sf. (2) K, Rtr, LV IV 283, NdŽ, DŽ (4) KŽ; FrnW; *tutā* (2) ZtŽ 1. ‘vamzdis; vamzdžio formą turinti įrenginių detalė’ NdŽ, BŽ 542, rš, KŽ, FzŽ 372, DŽ, GTŽ, ZtŽ. 2. ‘bet kas vamzdžio formos’ NdŽ, KŽ, rš, ZŠŽ (Lkš), dem. *tūtėlė* (2) ‘kolbelė’ ZtŽ. 3. ‘popierinis maišelis’ K, K I 325, BzF 191 (TP 1880, 52), J. Jabl, NdŽ, DŽ, FrnW, KŽ, KrtnŽ, Šk, Prk, dem. *tūtėlė* KŽ, ‘bet koks siauras maišelis’ Lb, Yl. 4. ‘gilzė’ NdŽ, PolŽ¹ 47, rš, dem. *tūtėlė* KŽ. 5. ‘negili apvalios formos šachta’ GTŽ. 6. ‘piemenų ragelis, švilpynė’ SchG 142, NdŽ, KŽ. 7. ‘susiglaudę augalų pažiedlapiai, žiedyno makštis’ Tvr < v.v.ž. *tute* ar v.ž. *tūte* (FrnW II 1146); plg. v.nl. *tute* ‘pučiamasis instrumentas’, n.v.a. *Tute* f. ‘ragelis, ragas’, *Tūte* ‘tūta, popierinis maišelis’; la. *tūte* ‘tūta, popierinis maišelis’ iš v.ž. *tūte* ‘t. p.’ (Sehwers 1953: 147). Plg. dar *tūtė* (LKŽe).
- 2 tūtā** sf. (2) ‘tūto medis (šilkmedis)’ LBŽ, NdŽ < turkų, totorių *tut* ‘t. p.’ (Vasmer IV 126); plg. *tutas*, *tutmedis*. LKŽe pateikiamas viename lizde su *tūta* ‘vamzdis ir kt.’.
- 1 ūkas** (4) reikšme anat. ‘atauga užpakalinėje minkštojo gomurio dalyje, liežuvėlis, melekėlis’ Mit I 134, K, BzF 192, LV IV 406, NdŽ, Alm 145, FrnW, KŽ ◊ *ūkūs užriėsti* Dsn ‘numirti’; *ūkq sūkti* ‘labai linksintis, lėbauti’ Prk yra germanizmas, kilęs iš Pr.v. *hūke* ‘t. p.’ (Alm (PrW), *Hūke*, *Hucke* (Fr I 302); tokios nuomonės yra ir Ernstas Fraenkėlis (FrnW I 516); plg. v.ž. *hūk* (Sehwers 1953: 149), v.v.ž. *hūk* m. ‘t. p.’ (MndW II 328); la. *ūka* Konstantinas Karulis kildina iš v.v.ž. *hūk*; žodis esąs tos pačios kilmės su v.v.ž. *hake*, n.v.a. *Haken*, kuris virto latvių *āķis* ‘kablys’, užfiksuotas XVIII a. žodynuose (Karulis II 452).
- 2 ūkas** sm. ‘ūžimas, ūžesys, gausmas, triukšmas; aidas, skardas, garsas; zool. garnių šeimos paukštis, baublys (*Botaurus stellaris*); didysis apuokas (*Bubo bubo*); dūdmaišio bosinė birbynė; septintasis ir aštuntasis skudutis; vargonų

dalis; sukamas žaislas, ūžlė, vilkelis' LKŽ, LKŽe yra kitos kilmės žodis. LKŽe kilmė neaiški, nes rašoma slavizmas su klaustuku. E. Fraenkelis, remdamasis K. Būga, *ūkas* reiškė 'užimas, užesys, gausmas, triukšmas; aidas, skardas, garsas' laiko skoliniu iš baltarusių *huk* (FrnW); plg. l. *huk* (Brückner 1974: 173), v.v.ž. *hūk* 'pelėda' (MndW II 328). Beje, Wojciechas Smoczyński irgi neatskyrė šio žodžio kaip homonimo nuo kitų, užfiksuotų aukščiau pateiktomis reikšmėmis. Jis *ūkas* sieja su *ūkti*, laiko garsažodinės kilmės žodžiu (Smoczyński 2007: 702).

c) Homonimai, susidarę iš lietuviško žodžio ir germanizmo:

- 1 krūkė** sf. (2) 'kablys, ant kurio užkabinamos ir sukiniėjasi durys ar vartai' R I 68, MŽ I 132, N 230, KŽ < vok. *Krücke* f. 'kablys, lenkta, riesta ar išsišakojusi lazda' dialektizmo; plg. Pr.v. *krukas* 'lazda riestu galu' (Natau 1937: 71), n.nl. *kruk*, v.v.a. *krucke*, *krücke*, v.v.ž. *kruke*, s.v.a. *krucka*, s.ang. *cruce* f., s.s. *krukka*, s.skand. *krókr* 'kablys, lankas' (Kluge 2002: 542); l. *kruk* 'kablys', *kruka* iš vok. *Krücke* (Brückner 1974: 272).
- 2 krūkė** sf. (2) 1. BzBk XXVIII 294, J 'kiaulės snukis, knyslė' N 230 (Rg), [K]. 2. 'kriukimas (apie kiaulę)' [K] ◊ *kiaūlių krūkė* psn. J 1. 'kiaulių dievas (lietuvių pagonių vadinamas)' B 598 (orig. *Kiaulu Kruke*), R I 57 (*Kiauliū Krukke*), MŽ I 112, N 230 (orig. *Krūke kiaulū*), [K]. 2. 'keiksmazodis, taikomas kiaulių piemeniui' MŽ I 112, N 230 (*Krūke kiaulū*), [K]; → liet. *krukti*, *kriukti*, *krūkti*, *kriūkti*, garsažodinės kilmės žodžiu.
- 1 šarpas** 'paviršiaus (ppr. medžio) nelygumas, šerpeta' Šts; tikriausiai sietinas su liet. *šerpeta*.
- 2 šarpas** sm. sing. (3) '(pjūklo) dantų aštruma' Šts; plg. *šarpa* sf. sing. (1) '(pjūklo) dantų aštruma' Šts; dėl kilmės plg. Pr.v. *šarpe* 'aštrinti' (Alm (PrW)), n.v.a. *Schärfe* 'aštrumas', adj. v.v.a. *schar(p)f*, n.v.a. *scharf* 'aštrus' (Kluge 2002: 794).
- 1 šinà** sf. (2) SD³ 439 (orig. *šina*), SD 366, L, Rtr, NdŽ, KŽ, (4) LzŽ, DvŽ, Mrj, Jz, Dl, Ppl, Kp 1. 'ratlankis, rato apkaustas' NdŽ, OZ 56, LKA I 100, LzŽ, DvŽ, Lš, Dl, Trgn, Rm, Rmš, Ppl, Kp, Krč, Rod, Ssk, 'vežimo ratlankio apkaustas' LKA I 100, 42 žemėl. 2. 'rogių pavažų apkaustas' NdŽ, Srj, Lš, Krsn, Ūd, Kpč. 3. 'geležinkelio bėgis' Slč. 4. 'rato padanga' NdŽ. Plg. n.v.a. *Schiene* 'siauras, ilgas kūnas; apkaustas, ratlankis, geležinkelio bėgis, įtvaras', s.v.a. *skina*, *skena*, v.v.ž. *schene*, v.nl. *sc(h)ene*; → vok. *scheiden* 'atskirti' (Kluge 2002: 802); Pr.v. *Schêne*, *Schäne*, *Schöne* f. 'įtvaras'; Bavarijoje *Schin*; 'viskas, kas panašu į įtvarą, ratlankis, apkaustas' (Fr II 266), v.v.ž. *schene* 'ratlankis, įtvaras' (MndW IV 71); la. *šine* 'ratlankis, įtvaras' iš vok. *Schiene*; *škėne* 't. p.' iš v.v.ž. *schēne* 't. p.' (Sehwers 1953: 130; 131); l. *szyna* iš vok. *Schiene* (Brückner 1974: 561), brus. *шына*; rus. *шина* 'ratlankis; padanga; įtvaras; (rogių)

- pavaža' < vok. *Schiene* 'apkaustas, ratlankis; bėgis' (Vasmer IV 439). Plg. dar *šinė, šėnė, šėnis, šienis, šyna, šynas, šinas, šinos* pl. (LKŽe).
- 2 šinà** sf. (2) 1 l. 'meldas, nendrė' BB Job 40,16 (orig. loc.pl. *fchinofa*). 2. 'balana audeklo metmenims, žiotims skirti, rykštė' Gdl, Čk; ALEW *šina* siejamas su liet. *šiėti* 'varyti rakštį' (ALEW II 1030). LKŽe pateikiama viename straipsnyje (iš BB nėra); žodžiai nelaikomi homonimais.
- 1 zūrga** sf. (1) 'rūpestis' K, NdŽ, Alm 150, FrnW < vok. *Sorge* 'rūpestis, nerimas'; plg. v.v.a. *sūrge* (v.ž. ?) (Grimm XVI 1755, 76), v.v.a. *sorge*, s.v.a. *sorga*, s.s. *sor(a)ga*, n.nl *zorg*, n.šv. *sorg* (Kluge 2002: 858). Plg. dar *zurgas* (LKŽe).
- 2 zūrga** sf. (1) scom. 'kas įkyrus' Nm, Skr, Rs → liet. *zurgti, zurgzti*; garsažodinės kilmės žodžiai (FrnW 1280–1281; Smoczyński 2008: 143–144).
- 1 žėbelė** sf. (1) NdŽ, K.Būg, Jn 'nepatikimas pasakojimas, pasaka, niekai, tauškalai' S. Dauk, FrnW, pl. *žebelės* KrtnŽ, ♂ *žėbeles gaudyti* 'nusišnekėti, niekus kalbėti' ŠVŽŽ (Že), KrtnŽ → *žebelioti*; plg. n.v.a. šnek. *sabbeln* 'plepėti, kalbėti apsiputojus'; vokiečių žemaičių žodis (Kluge 2002: 778). Plg. dar *žebelioti, žaberiuoti* (LKŽe).
- 2 žėbelė** sf. (1) 1. 'vaiduoklis, baidyklė' LMD (Sln). 2. scom. Skd 'nevykėlis, žioplis' Slnt, Plt, Šts. 3. 'žabalius' Krtn. Šis žodis sietinas su liet. *žabalas* 'aklas, trumparegis, blogai matantis'.
- 1 žiogas** sm. (3) zool. 'šoklus tiesiasparnių būrio vabzdys (*Tettigonia*)' DP 620, SD 102, Lex 49 (orig. *Szogas*), C I 924 (*Žogas*), Q 264, B 677 (acc.pl. *Žogus*), 694 (*Žogas*), H, R I 189 (*Žogas*), MŽ I 346, N 550, K, K I 636, Klvd 155, Rtr, RŽ, NdŽ, DŽ, KŽ, žr. dar LKŽe, plačiai vartojamas raštuose, tarmėse ir bendrinėje kalboje. E. Fraenkeliš liet. *žiogas* sieja su liet. *žioti* (FrnW). Tačiau W. Smoczyński tuo abejoja, jis mano, kad žodis greičiausiai yra garsažodinės (mėgdžiojimo) kilmės (Smoczyński 2007: 787). Plg. 1 *žiogis*.
- 2 žiogas** sm. 1. 'medinis stovas, ožys' NdŽ, DŽ, Gs. 2. 'pašiūrę remiantis stulpas' Rdm ♂ *žiógą giedinti* Krt 'šlapintis (apie vyrus)'. LKŽe pateikiama viename straipsnyje su *žiogas* zool. 'šoklus tiesiasparnių būrio vabzdys (*Tettigonia*), tačiau prie reikšmės 'medinis stovas, ožys' rašoma germ.? Tos pačios kilmės LKŽe yra nepažymėtas germanizmas *žėgis* (2) 'sukaltos kartys linų galvenoms džiovinti' Brs. Šių skolinių pamatas yra vok. *Säge* 'pjūklas', *Segel* 'nupjautas gabalas', s.skand. *sog*, n.šv. *såg*, n.nl. *zaag*, n.v.a. *Säge* (Kluge 2002: 780)“, v.v.ž. *sage* f. 'pjūklas' (MndW IV 9). Plg. 2 *žiogis*.
- 1 žiógis** (1) zool. 'žiogas, šoklus tiesiasparnių būrio vabzdys (*Tettigonia*)' LKŽe prie *žiogys*; plg. 1 *žiogas*.
- 2 žiógis** (1) 'kartis išmintiems linams susverti' Ms (LKŽe pateikiama prie *žiogys*); plg. 2 *žiogas*.

d) Homonimai, susidarę iš lietuviško sudurtinio žodžio ir hibrido:

- 1 dūmalākas** sm. (2) ‘kaminas, dūmtraukis’ Š, Plt (plg. *dūmolakas* C II 483, B, [K]); ‘dūmai, dūmų ėjimas’ Mrs, Srj, yra savi žodžiai, dūriniai iš *dūmas* ir *lākas* ‘plyšys bitėms iš avilio išlėkti’, pastarasis sietinas su liet. *lėkti*.
- 2 dūmalākas**⁴ (2) reikšmės – ‘iš skarmalų susuktas deglas ugniai nešioti ar bitėms rūkyti, dūlis’ Lš, ‘ryšulys, nešulys’ Lp, Vlkv, yra hibridas, jo antrojo sando pamatinis žodis galėtų būti v.v.ž. *laken* (s.s. *lakan*) ‘gelumbė, medžiaga’ (MndW II 614); plg. vok. *Laken* ‘audioio gabalas’, vokiečių žemaičių kilmės žodis, v.v.ž. *laken*, v.nl. *laken*, s.s. *lakan*, s. šiaurės germanų *-lak* (Kluge 2002: 554); o *dūmalākas* ‘pavadinimas nesamo daikto, kurio siunčiama nežinantį šios prigavytės paskolinti pas kaimynus (tie įkiša į maišą akmenį ar kitą kokį sunkų daiktą)’ Klvr, Mrj, LTR (Srj), tikriausiai atsirado dėl kontaminacijos su Pr.v. *Dummlak* ‘kvailas žmogus’ (Ziesemer II 128), *Dammlak*, *Dāmlak* (Fr I 131); plg. v.v.ž. adv. *dumlik*, *dumliken*, *dummelik* ‘kvailas’ (MndW I 595–596), n.v.a. *Dāmelach* šnek. ‘kvailys, mulkis, kvaisha’ sietinas su vok. *dammeln*, *dāmeln* ‘vaikiškai elgtis, būti sumišusiam, sutrikusiam’, taip pat *Dämmer* ‘temimas (proto)’ (Kluge 2002: 178). Lietuvių tarmėse sakoma *durniaus gabalas*, *tinginio gabalas* J. Avyž (LKŽe prie *gabalas*).

e) Homonimai, susidarę iš dviejų lietuviškų žodžių:

- 1 klišorė** (dial. *klerė*) sf. (2) J.Jabl, Kp ‘didelė, išklerusi skylė’; → liet. *klerti*, garsažodinės kilmės žodžiu.
- 2 klišorė** sf. J.Jabl, Kp ‘skysta pliurzė, terla (ant kelio)’ → liet. *pliorė*, *pliūrė* ‘skysta košė; skysta patyžusi žemė, purvynė’. Lietuvių tarmėse yra užfiksuota ir daugiau žodžių su žodžio pradžios *k* vietoje *p*. Šie homonimai atsirado dėl fonetinio kitimo: garsas *p* virto *k*.

2. SEMANTINIAI HOMONIMAI

Semantiniai homonimai susidaro dėl žodžio reikšmių nutolimo, metaforinio žodžio vartojimo. Straipsnyje pateikiamų semantinių homonimų abu žodžiai yra skoliniai, jų žodžių reikšmės ne tik nutolusios, bet gali būti ir skirtingi atėjimo į lietuvių kalbą keliai. Pavyzdžiui, tarptautinį žodį *talentas* ‘svorio matas, piniginis vienetas’ galima atskirti nuo *talentas* perkeltinės reikšmės ‘nepaprasti kūrybiniai įgimti gabumai’ ir kt. dėl reikšmių nutolimo. Etimologiniuose ir

⁴ Dar turimas *dūmalōkas* (2) ‘iš skarmalų susuktas deglas ugniai nešioti ar bitėms rūkyti, dūlis’ Pns, ‘ryšulys, nešulys’ Vs, ‘pavadinimas nesamo daikto, kurio siunčiama nežinantį šios prigavytės paskolinti pas kaimynus (tie įkiša į maišą akmenį ar kitą kokį sunkų daiktą)’ Rdm, scom. ‘žioplys, kvailiukas’ Rdm, Švn, Sn.

kituose žodynuose dažnai semantiniai homonimai pateikiami kaip daugiareikšmiai žodžiai.

- 1 árpa** sf. (1) ‘styginis muzikos instrumentas, arfa, kanklės’ Lex 46, C II 831, Q 244, B 121, 636, 851, H 10, R I 7, RD 204, MŽ I 11, MŽ II 254, N 9, K 22, K I 589, Alm 27, KŽ; plg. s.skand. *harpa*, s.s. *harpa*, n.nl. *harp*, n.ang. *harp*, n.šv. *harpa*, n.isl. *harpa*, v.v.a. *harpfe*, s.v.a. *har(p)fa*, *harf*, n.v.a. *Harfe* ‘arfa’. Pirminė žodžio kilmė neaiški (Kluge 2002: 392), it. *arpa*; n.l. dial. *arpa* ‘grūdų valymo mašina; toks rėtis; muzikos instrumentas, arfa ir kt.’ < n.v.a. *Harfe* ‘arfa’ (LKPŽ 2016: 213, 215).
- 2 árpa** sf. (1) ‘vėtyklė, mašina grūdams valyti, vėtyti’ OZ 7, KŽ, ZŠŽ (Nm, Br, Šk), LzŽ, Gs; plg. n.nl. *harp* ‘sietas, rėtis’, pietų v.a. *harpfe* ‘stovas grūdams džiovinti’, n.v.a. *Harfe* ‘keturkampis įrenginys iš vielos grūdams valyti, kurio vielos yra kaip arfos stygos’ (Grimm X 474, 35; Kluge 1957: 288–289), v.v.ž. *herpe* (Sehwers 1953: 34); l. dial. *arpa* ‘grūdų vėtyimo mašina; toks rėtis; muzikos instrumentas, arfa ir kt.’; brus. dial. *ápna* ‘grūdų vėtyimo įrenginys’ (LKPŽ 2016: 215). Daugelyje žodynų pateikiama kaip daugiareikšmis žodis.
- 1 ar̃pas** sm. (4) ‘kanklės’ C I 849, R II 191, RD 209, MŽ II 254, N 9, T, KŽ, Smn, Vv, Prn; plg. 1 *arpa*.
- 2 ar̃pas** sm. (4) ‘mašina grūdams vėtyti, valyti’ Vaižg, KzRŽ, Pn, Ut, Klt, Prn, Vv, Vlkv, Smn; plg. 2 *arpa*.
- 1 gōnkai** sm. pl. (2) 1. ‘prienamis, priebutis, veranda’ Lex 74, TDr IV 67 (Ck), LKA I 39 (Ps, Rk apyl.), DvŽ, ZŠŽ (Nm), Klm, Sv, Ps, Rk. 2. ‘prieklėtis’ LKA I 48 (Rod); plg. n.v.a. *Gang* ‘koridorius, praėjimas, kelias’, šv. *gāng*, v.v.a. *ganc*, s.v.a. *gang*, s.s. *gang*, s.skand. *gangr* m., s.ang. *gang* m., s.fryz. *gang*, *gong*, *gung*, got. *gag* n. (Kluge 2002: 329); Pr.v. *Gang* ‘pastatas, rentinys; laiptai’ (R II 157); la. *ganka* ‘prienamis’ iš vok. *Gang* (Sehwers 1953: 35); (s.l., v.l.) n.l. *ganek* ‘priebutis; balkonas; toks jūreivystės terminas ir kt.’ < v.v.a. *ganc*, n.v.a. *Gang* ‘koridorius, praėjimo vieta’; s.brus. *кганокъ*, *ганокъ*, *кганекъ* (*кганокъ*), ‘priebutis, balkonas ir kt.’; n.brus. (dial.) *гáнак*, *гáнак* ‘priebutis, veranda’; n.brus. dial. *гáнок* ‘priebutis’; n.rus. dial. *гáнок*, *гáнку* pl. ‘t. p.’ (LKPŽ 2016: 307). W. Smoczyński šį žodį kildina iš l. *ganek*, *na ganku* (Smoczyński 2007, 192), ir ALEW – iš l. *ganek* (ALEW I 350). P. Skardžius mano, kad Bretkūno Biblijoje liet. *gōnkas* galėtų būti pasiskolintas tiesiai iš vokiečių kalbos (Skardžius 1931: 7. Plg. 2 *gonkas*; *gankas*, *gonka*, pl. *gonkos* (LKŽe)).
- 2 gōnkai** sm. pl. ‘posmai (siūlų, audeklo)’ B 518, 570, MŽ I 83, Kp, Klm, Pn, Zr, Rd, An, Klp, Ut, Ign, Šlu, Ukm, Mlt, Vrn, Šlčn, Švnc, Vrnv < Pr.v. *Gang* ‘20 siūlų eilė staklėse, kurią kas 10, t. y. kas pusę „ėjimo“ ištraukia rykamo dantys’ (Fr I 215), v.v.ž. *gank* techn. ‘audėjų terminas’ (MndW II 10–11); la.

gañgis iš v.ž. *gang* ‘audėjų terminas, tam tikras skaičius siūlų apmatuose arba įrengime (im Aufzug)’ (Sehwers 1953: 35). Plg 2 *gonkas*.

- 1 gōnkas** sm. (2) Š, LzŽ, *gónkas* (1) [K] ‘priebutis, prienamasis, veranda’ BB 1 Sam 9,22, BB 1 Kar 5,5, Ch Teis 3,23, C II 400, MŽ I 83, N 260, [K], FrnW, LKA I 39 (daugiausia lietuvių kalbos ploto šiaurės rytų dalyje, An, Ut, Ob, Kp, Pn, Rd, Ukm, Mlt, Ign, Zr, Klm, Tl, Klp, Tvr, Dkšt, Aps, Dv, Šlčn, Lz, Zt, Vrnv, Rod, Pls apyl.), ZtŽ, Sml, Ds, Tvr, Klt (ppr. pl), dem. *gonkēlis* Brž, Klt, Ds, *gonkēliai* pl. Krtn, Rd, *gonkiukas* Klmn, Šl, Rs, *gonkiukai* pl. Klm, Šll, Rs, žr. LKA I 39, daugiausia šiaurės rytų lietuvių kalbos ploto dalyje. Plg. 1 *gonkai*.
- 2 gōnkas** sm. (2) pl. ‘posmai (siūlų, audeklo)’ B 715 (orig. gen. pl. *Gonku*), 716 (gen. pl. *gónku*), 768 (gen. pl. *Gonku*), N 260, [K]. Plg. 2 *gonkai*.
- 1 rūikis** sm. (1) Kv, *ruīkis* (2) 1. ‘pakulinis sijonas (ppr. trumpokas, su klostėmis)’ K. Būg, Alm 113, FrnW, KŽ, Šlu, Sg, Šv, Žv, Žr. 2. ‘storas pakulinis audeklas’ D. Pošk, J, FrnW, Up, Vdk; plg. v.v.ž. *rock* ‘viršutinis drabužis; dvasininkų drabužis’ (MndW III 494), Pr.v. *roek* ‘sijonas’ (Mitzka 1919: 123; Čepienė 1994: 158, 160); v.v.a. *roc*, *rok*, s.s. *rok*, n.nl. *rok*, n.v.a. *Rock* ‘sermėga, sijonas, švarkas, kar. mundierius, kareivio uniforminis švarkas’ (Kluge 2002: 768). Plg. dar *ruikė*, *raikis* (LKŽe).
- 2 rūikis** Pln ‘storo rąsto nuopjova (apie 1 m ilgio)’ Ggr, Vdk galėtų būti atsiradęs dėl perkeltinės reikšmės iš *rūikis* ‘sijonas’. Tačiau dėl tos pačios reikšmės ‘rąsto gabalas’ galima sieti su deminutyvu *ruilkis* iš *rūilis* ‘rąsto gabalas’ < Pr.v. *rul* ‘ritinys, volas, mogliai (skalbinių)’ (Alm (PrW)), v.v.ž. *rulle* ‘ratukas, volas, ritė, velenas, ritinys (popieriaus)’ (MndW III 526).
- 1 tālentas** sm. (1), *taleñtas* (2) DP 362 1. ‘svorio matas, vartotas Graikijoje, Mesopotamijoje, Sirijoje, Egipte, prilygo 26,2–37 kg’ BB 2 Moz 37,24, BB 1 Krn 20,6, BB 1 Kar 16,24, BB 2 Mak 4,8, BB Zak 5,7, Ch 2 Moz 25,39, Skv 2 Moz 25,39, TrpŽ. 2. ‘piniginis vienetas senovės Graikijoje, Babilonijoje, Persijoje, M. Azijoje, susidedantis iš 60 minų’ BB 2 Moz 37,24, BB 2 Moz 38,24, BB Mt 25,15, DP 359, 387, 389, 390, SD 367, SD³ 440, SP I 51, S. Dauk, NdŽ, GN Mt 25,16, DŽ¹, TrpŽ. Plg. vok. *Talent* n. ‘(graikų) pinigų suma, atitinkanti svorį’, n.nl. *talent*, n.ang. *talent*, n.norv. *talent*; vok. iš pranc. *talent* m. ‘įgimti gabumai’, o šis iš lot. *talentum* ‘svaras’, kuris kaip ir gr. *tálanon* ‘svarstyklės; tai, kas sveriamas; tam tikras svoris; tam tikra pinigų suma’ žymi svorio vienetą, svarstyklės (Grimm XXI 96, 53; Kluge 2002: 904); l. *talent* ‘svorio matas’ iš lot. *talentum* ‘graikų masės vienetas = 26,2 kg; graikų piniginis vienetas = 6000 drachmų’, o šis iš gr. *talanton* ‘svarstyklės; sidabrinė moneta’ (Brückner 1974: 564; LLŽ 847), (v.) l. *talent* ‘neįprastas sugebėjimas; Dievo dovana; gebėjimas burtininkauti; sėkmė; senasis sidabro ar aukso matas < pranc. *talent* ‘gebėjimas, sugebėjimas’, iš v.lot. *talentum* ‘svaras; gabumas, mokslumas, polinkis; troškimas’, iš lot. *talentum* ‘graikų mato

vienetas (~26,2 kg); piniginis vienetas, iš gr. *τάλαντον* ‘svarstyklės; mato vienetas (~26,2 kg); piniginis vienetas’ (LKPŽ 642). Plg. 2 *tālentās*.

- 2 tālentās** sm. (1) 1. ‘nepaprasti kūrybiniai įgimti gabumai’ S. Dauk, M, Rtr, KŽ, NdŽ, DŽ¹, J. Balč, A. Gric, ‘apie didelių gabumų žmogų’ J. Gruš, Pt, ‘teigiama, ppr. įgimta ypatybė’ LTs IV 434, NžR. 2. nj. ‘dalia, lemtis, likimas’ Sln, LTR (Lš), Krž, Sml. 3. nj. ‘laimė, pasisekimas, sėkmė’ Žem, NžR, DS 157 (Rs), Brs, Ms, Šts, Lk, Rt. 4. nj. ‘amatas, užsiėmimas, verslas’ Strn, Gdr, Str, Pv, Lpl, Prng, Plm. 5. ‘būdas, priemonė’ Prng. Plg. (v.) 1. *talent* ‘neįprastas sugebėjimas; Dievo dovana; gebėjimas burtininkauti; sėkmė; senasis sidabro ar aukso matas < pranc. *talent* ‘gebėjimas, sugebėjimas’, iš v.lot. *talentum* ‘svaras; gabumas, mokslumas, polinkis; troškimas’, iš lot. *talentum* ‘graikų mato vienetas (~26,2 kg); piniginis vienetas, iš gr. *τάλαντον* ‘svarstyklės; mato vienetas (~26,2 kg); piniginis vienetas’ (LKPŽ 642); brus. *talent* (FrnW II 1053). Plg. dar 1 *tālentās*.

3. DARYBINIAI HOMONIMAI

Darybiniai homonimai susidaro, kai prie panašios ar vienodos garsinės struktūros šaknų pridedamas vienodas afiksas arba kai skiriasi darybos būdai. Čia pateikiami homonimai susidarė iš darinio 1 *stiegeĩ* ‘čerpė; malksna’ ir germanizmo 2 *stiegeĩ* ‘žuvis dyglė’.

- 1 stiegeĩ** sf. (4) DŽ; Ser 1. ‘čerpė stogui dengti’ Š, NdŽ, MLTE II 336, sp, FrnW. 2. ‘malksna’ Š, NdŽ. Darinys iš *stiegeĩlė*; plg. v.v.ž. *tegel* ‘čerpė’ (MndW IV 517), n.v.a. *Ziegel* ‘čerpė stogui’; la. *stiegelis* ‘plyta’ iš v.v.ž. *tēgel* ‘plyta’ su pridėtu s prieš *t* (Sehwers 1953: 122), lot. *tegula*. Plg. dar *stieglė* (LKŽe). W. Smoczyński *stiegeĩlė* ‘čerpė stogui dengti’ laiko vediniu iš liet. *stiegti* ‘dengti stogą šiaudais’ (Smoczyński 2008: 603), o E. Fraenkeliš – skoliniu iš lotynų kalbos per v.v.ž. tarmę (FrnW).
- 2 stiegeĩ** sf. (4) zool. ‘žuvis dyglė (*Gasterosteus aculeatus*)’ rš < v.v.ž. *stekele* ‘maža, dygi žuvis, dyglė’ (MndW IV 379; FrnW II 900); plg. n.v.a. *Stichling* m. ‘įvairios mažos žuvys’; la. *stērkelis* ‘maža, dygliuota žuvis’ iš v.v.ž. *stekele* ‘t. p.’ (Sehwers 1953, 122). Plg. dar *stiegis*, *stegė*, *stėgis*, *stėkė*, *stėkis* (LKŽe).

II. NEATSKIRTI HOMONIMAI JOKŪBO BRODOVSKIO ŽODYNO INDEKSE

Neatskirtų homonimų randama ir 2009 m. išleistame J. Brodovskio rankraščinio XVIII amžiaus žodyno *Lexicon Germanico=Lithvanicum et Lithvanico=Germanicum* III žodžių indekse. Viename lizde pateikiamas germanizmas **gilióti** ‘turėti vertę, kainuoti; reikšti, tikti’ **B 548** (orig. *Gillóti*), **B 815**, PVG 67 (1715 m., orig. *giloti*), 393 (1793 m.), 538 (1808 m.), 524 (1908 m.), R II 5 (*ne gillóju* ‘netinku’), MŽ II 6, LLICH (Žodynėlis), TDr VII 356, **giliúoti** BB 1 PvTm 5,11 (orig. *gilúti*), Lex 40a (*gillúti*), Q 213 (orig. *Gillúti*), **B 548** (orig. *Gillúti*), PVG 125 (1738 m.), 434 (1797 m.), K, K I 572, A 1883, 191, StngŽ, Alm 54, KŽ, KzRŽ, Ss, Ktk, Mrj, Plv, *giliúot ZŠŽ* (Šk) < Pr.v. *gele* ‘turėti tam tikrą vertę’ (Alm (PrW)); plg. n.v.a. *gelten* ‘turėti vertę; galioti; būti laikomam (kuo); būti skirtam (kam)’, s.s. *geldan*, n.šv. *gälla* (Kluge 2002: 343); ir lietuviškas žodis **gylióti, gyliúoti** ‘zylioti, lakstyti, nerimti’ **B 258, 290, 842, 865, 870**, orig. *Ænig Linnas Stomũ, Bittes gilloj*⁵, *wirfzuj* ‘Saule teka; Dacht, Wachs u[nd] das Breñe[n] des Lichts (B 258);

pikis (*pykis*) ‘ietis, durtuvas, kirvis su ilgu kotu (karo ginklas)’ **B 978** (*Pikis*), BzF 154, K, K II 110, BsP I 10, Alm 100, pasiskolintas iš Pr.v. *Pik* ‘lazda su smailia geležimi durti, ietis’ (Fr II 142), *pik* ‘ietis’ (Alm (PrW)), *Picke* (B 978); plg. v.v.ž. *pêk, peke* ‘t. p.’ (MndW III 313), n.šv. *pik*, n.nl. *pick*, n.v.a. *Pike* ‘ietis’, pranc. *pique* (Kluge 2002: 702), neatskirtas nuo kito žodžio, germanizmo **pikis** ‘atlaikinė masė, gaunama gaminant degutą, akmens anglies dervą ir kt.’ Lex 67, Q 381 (orig. *Pikkis*), C I 102, C II 196, 680, Bb Sir 13,1, **B 95, 239, 552, 968** (orig. *Pikkis. Smalla dégta*), R I 107, R II 275, RB 2 Moz 2,3, MŽ I 198, MŽ II 368, N 289, K, J, I, Dor (Klp), Alm 100, K. Būg, Sim, Fr-nW, DŽ, ŠDŽ, ZŠŽ (Snt, Žlt, Grš), KzRŽ, ŠVŽŽ (Gailč, Klaus, Ms), Jn, Krš, Grš, Skr, Varn, Grdm, Up, Jnš, ‘tam tikri juodi dažai’ Šts, kilusio iš Pr.v. *pick, pek* ‘derva’ (Alm (PrW)), *Pech* ‘pikis, smala’ (Lex 67, C II 196), v.v.ž. *pek, pik* ‘t. p.’ (MndW III 313), n.v.a. *Pech* n. ‘derva, pikis; šnek. nesėkmė’; plg. v.v.a. *pech*, s.s. *pik*, s.ang. *pic*, n.nl. *pek, pik* (Kluge 2002: 687); la. *piķis* ‘derva’ iš v.v.ž. *pik* ‘t. p.’ (Sehwers 1953: 88);

randa ‘renta, pajamos’ **B 912, 1014**; plg. v.v.a. *rent(e)* ‘pajamos iš procentų, palūkanų, n.v.a. *Rente*, n.šv. *rānta*, n.nl. *rente*, s.pranc. *rente* (Kluge 2002: 758); brus. *panďa* ‘nuoma?’; pateikiamas kartu su **randa** ‘brūkšnys, randas, mėlynė (nuo sumušimo)’ **B 40**, sietino su liet. *rantas, rantyti* (Smoczyński 2007, 499);

⁵ Prūsijos lietuvių tarmėje šiame žodyje *i* tikriausiai buvo trumpas, nes po jo rašoma *ll*.

rūtà bot. ‘augalas’ Lex 70, LKŽe, **B 272** (orig. *Kifzkio Ruta*), **420** (orig. *Paukfsciū Rutos*), **999** (orig. *Ruta*) < brus. ar l. *ruta* (FrnW), neatskirtas nuo germanizmo **rūtà** ‘lango stiklas’ **B 999**, R II 178, 287, MŽ II 236, 384, N 452, K I 431, M, FrnW, Kv, Krtn, Trg, Krkl, Pgg < Pr.v. *rūt* ‘lango stiklas’ (Alm (PrW); Fr II 217); plg. v.v.ž. *rute* ‘rombas, taisyklingas keturkampis, lango stiklas’ (MndW III 536), vėlyv. v.v.a. *rūte*, v.nl. *rute*, n.v.a. *Raute* ‘geometrinė figūra’; XIV a. užfiksuota; pirminė žodžio kilmė neaiški (Kluge 2002: 747). LKŽe nepateikiamas iš J. Brodovskio žodyno. J. Brodovskis pateikė juos kaip atskirus žodžius, laikė homonimais, pvz.:

Raute 1 herba Ruta Luc 11,42.

2 vitrum in fenestra Ruta Lango.

Tačiau Vincento Drotvino parengtame žodžių indekse jie nėra pateikti atskirai.

urtas sm. (1) ppr. pl. 1. ‘aptvaras, gardas, apluokas’ **B 727** (orig. pl. *Urtai, Horten der Schaaff[en]* vid. *Hürte*), N 35 (B), KŽ. 2. ‘banda, pulkas (galvijų)’ LzŽ; dėl kilmės plg. Pr.v. *Hürde, Hürte* ‘aptvaras, gardas (galvijams)’ (Lex 51a, C I 988; B 727, 733), *Horten, Hürte* ‘aptvaras (avių)’ (B 727), *Hort* ‘pertvara iš lentų (kiaulėms), atitverta vieta; krepšio pavidalo, ilgas išpintas daiktas vaisiams rinkti ir džiovinti krosnyje’ (Fr I 299); v.v.a. *hurt*, s.v.a. *hurt* ‘pintas daiktas’, got. *haurds*, s.skand. *hurd*, n.v.a. *Hürde* ‘aptvaras, žardis, apluokas’ (Kluge 2002: 428); v.l. *urt*, (v.l., n.l. *hurt*) ‘portatyvinė pinučių tvora avių bandai aptverti; kaimenė, banda; avys; būrys; prekyba urmu; daiktų krūva’ < v.v.a. *hurt* ‘avių aptvaras, pinučių tvora’; n.brus. (dial.) *zym* ‘banda, kaimenė; gaisravietė; krūva; gausybė ir kt.’ (LKPŽ 177); n.rus. *zym* ‘banda, kaimenė, pulkas’ per l. *hurt* iš v.v.a. *hurt* ‘laidaras iš pintų šakų, vytelių avims nakvoti’ (Vasmer I 476); žodis neatskirtas nuo germanizmo **uřtas** sm. (2) ‘toks senovės pinigas, lygus ¼ talerio, sidabrinė moneta, artas’ B 962, R II 324, MŽ II 434, N 35 (Klp, Rg), srš, K, BS 112, JD 1501, Jn, FrnW, KŽ < Pr.v. *Ort, Ortsthaler* ‘t. p.’ (B 962), v.v.ž. *ort* n., m. ‘vieta, kurioje susikerta dvi linijos, kampas; viršūnė; ketvirtoji mato, monetos ir kt. dalis’ (MndW III 238–239); plg. s.v.a. *ort*, v.v.a. *ort* m., n., s.s. *ort* m., nl. *oort*, n.v.a. *Ort* m., n. ‘viršūnė, smaigalys (ypač ginklų), kampas; ketvirtadalis monetos; ketvirta dalis svorio ar mato; kreiceris (smulki moneta), *Ortstaler, Ortsgulden* ‘ketvirtadalis talerio’ (Grimm XIII 1350, 70; PaulW 447); la. *uōrts, uōrte* ‘artas, moneta (1/4 talerio, vėliau 30 sidabrinų kapeikų)’ iš v.v.ž. *ort* ‘1/4 talerio, monetos’ XVI a. ar XVII a. pradžioje (Sehwers 1953: 148, 215); (v.l.) n.l. *urt* ‘XVI–XVIII a. sidabro moneta (~ ¼ talerio vertės), naudota Europoje ir kt.’; (s.l., v.l.) n.l. *ort* ‘t. p.’ < v.v.a., s.v.a. *ort* ‘moneta ir kt.’ (ALEW I 56; LKPŽ 177, 216); l. *urt* < vok. *Örten, Ürten* ‘svoris; moneta, ketvirtoji talerio dalis’ (Brückner 1974: 595). E. Fraenkeliš liet. *uřtas* kildina iš l. *ort, urt* (FrnW), W. Smoczyńskiš

taip pat iš l. *ort* ‘sidabrinė moneta, kaldinta XVI–XVII a.’ (Smoczyński ALL 58, 2008: 57). Plg. dar *urta*, 1 *ortas*, *orta*, *artas* (LKŽe).

vóga sf. (1) NdŽ, *vogà* sf. (2) KŽ ‘žemės luitas, gabalas’ C I 56, Q 56, **B 52** (orig. *Gruntas*, *Woga*, vok. *Ackerscholle*), N 85, [K], LsB 218, LV IV 492, FrnW, savas žodis, sietinas su liet. *vagà*, arimo griovelis; suverstas žemės gūbrys’ (FrnW II 1271; ALEW II 1271), pateikiamas kartu su kitu žodžiu, germanizmu **vóga** sf. (1), *vogà* (2) ‘svarstyklės, svertuvas’ BB Jer 32,10, VlnE 169,20, Q 229 (orig. *Aukso woga* ‘svarstyklės auksui sverti’, vok. *Gold=Wage*), PVG 442 (1797 m.), **B 185** (orig. *Wógòs Balkis*, vok. *Balke an der Waage*), 269 (orig. *Szwinno Woga* l *Swartis*, vok. *BlejWage*), R I 182, R II 390, Klim, MŽ I 332, MŽ II 524, N 85, [K], M, Alm 148, KŽ, ZŠŽ (Nm), DvŽ, Slm, Kv, Varn, Grv, Al, Klt < Ryt. Pr.v. *wōy* ‘svarstyklės’ (Mitzka 1919: 153), v.v. *wog* (dažnai Liuterio Biblijoje, Elzaso tarmės rašto paminkluose), ankstyv. n.v.a. *woge*; plg. dan. *vog* ‘tam tikras svoris’, n.šv. *våg*, norv. *vaag*, n.nl. *waag*, vok. *Wage*, n.v.a. *Waage* f. ‘svoris; prietaisas sverti, svarstyklės; svėrimas; pusiausvyros padėtis, pusiausvyra; perk. svertas; branktas ir kt.’, v.v.a. *wāge*, s.v.a. *wāga*, s.s. *wāga*, s.skand. *wāga* (Grimm XXVII 346, 62; Kluge 2002: 966); v.v.ž. *wage* ‘svarstyklės, prietaisas sverti; vieta, kurioje sveriami; svarstyklių teisingumas; tam tikras svoris (priklauso nuo prekių rūšies)’ (MndW V 573–574); Pr.v. *wôg* ‘branktas’ (Alm (PrW), *Wage* f. ‘branktas’ (Fr II 452); la. *vāga* ‘svarstyklės’ iš v.ž. *wāge* (Sehwers 1953: 152); (s.l., v.l.) n.l. (dial.) *waga* ‘svarstyklės; pastatas, kuriame sveriami; svėrimas; trauka; svarmuo; pasvertas kiekis; svoris ir kt.’ < v.v.a. *wāge*, s.v.a. *wāga*, n.v.a. *Wage* ‘svarstyklės; svarmuo; svoris’; s.brus. *θaga* ‘svoris; svorio matavimo sistema; teisė sverti; svėrimo mokestis; svarstyklės; patalpa, kurioje sveriami; svarba; kabantys svarmenys ir kt.’ (LKPŽ 672–673). Pastebėta, kad J. Brodovskio žodyno „Žodžių indekse“, III t., savas žodis **grovis** ‘įrankis sienoms (mūriui) griauti’ **B 902** (orig. [*Maūr*]brecher *Muro growis*) kartu pateikiamas su germanizmu **grovas** ‘grafas’ **B 599** (orig. *Graff Grow’s*), **763**, **839**, kurio pamatas yra Pr.v. *Groaf* ‘grafas’ (Riemann II 487), vok. Reino dial. *grōf* (Grimm VIII 1698, 52), n.v.a. *Graf* ‘grafas’; plg. v.v.a. *grāve*, v.nl. *grave*, *greve*, v.v.ž. *grave* ‘t. p.’, n.nl. *graaf*, v.lot. *-gravius* (Kluge 1957: 266; 2002: 367); l. *gróf* iš vengr. *grof* (Brückner 1974: 173); šie žodžiai, žinoma, nėra homonimai.

III. LIETUVIŲ KALBOS ŽODYNE (LKŽ, LKŽe) NEPATEIKIAMAI HOMONIMAI

Kai kurių žodžių nėra LKŽ ir LKŽe (yra tik 1 *dėkis*). Iš skolinių susidaro ne tik dvinariai, bet ir trinariniai homonimai, pavyzdžiui, *dėkis*. 1 *dėkis* ir 2 *dėkis* galėtų būti semantiniai homonimai.

- 1 dĕkis** sm. (2) 'užtiesalas (lovai, sėdynei, kojoms); mitukas arkliui uždengti, gūnia, užklotas; danga, uždanga' BB 2 Moz 26,7, BB 2 Moz 34,35, Lex 67a, C I 453, C II 205 (orig. *Arkliū Dĕkis Pferd=Decke*), B 244, 289, 341, 358, 545, 901, 974, R I 24, R II 98, MŽ I 48, MŽ II 128, 332, PVG 314 (1775 m.), N 136 (orig. *dĕkis*), K, ALL 54, 34 (NTK), J, Alm 43, KŽ, ZŠŽ (VšR, Nm), Kz-RŽ, KrtnŽ, ŠVŽŽ (Ms, Krv, Prlg), Krtn, Kv, VšR, Užv, Gs, dem. *dekelis* N 136, *dekūtis* KzRŽ, 'lovatiesė' ZŠŽ (Žvr, Lkč, Nm, Bbl), KzRŽ, Krtn, *diĕkis* NmŽ < Pr.v. *dĕk* 't. p.' (Ziesemer II 32; Alm (PrW)); plg. Pr.v. *Decke* 'patiesalas, užtiesalas, kilimas' (Lex 23; C I 453), v.v.ž. *decke* 't. p.' (Sehwers 1953: 26), n.v.a. *Decke* 'antklodė; mitukas, gūnia; staltiesė; danga; apdaras; lubos', → vok. *decken* 'dengti'; la. *dekis* 'antklodė, apklotas' iš v.v.ž. *decke* (Sehwers 1953: 26). Plg. dar *dekė* (LKŽe).
- 2 dĕkis** sm. 'namo lubos' LKA I 49 (Pž) < Pr.v. *Deck* 'namo lubos' (Ziesemer II 32); plg. n.v.a. *Decke* 'lubos'; v.v.a. *decke* 'stogas' (Grimm II 660, 32), v.nl. *dac*, *dek*, n.v.a. *Dach* n. 'stogas', → vok. *decken* 'dengti' (Kluge 2002: 176).
- 3 dĕkis** sm. '(laivo) denis' KŽ, *dek*' Dor (Klp) < vok. *Deck* n. 't. p.'; plg. nl. *dek*, ang. *deck*; nyderlandų kilmės žodis (Kluge 1957: 124; 2002: 183).
- 1 giselis** sm. 'mokinys, padėjėjas (meistro, pirklio, malūnininko)' Lex 77a, B 306, N 257; plg. 1 *gizelis*.
- 2 giselis** sm. 'stabdys riestuve, staklių velene, ant kurio riečiami metmenys, au-deklas (Hemmung am obern Webebaum)' N 257. Plg. dar 2 *gyzelis*; *gysalys* (LKŽe).
- 1 gizĕlis** sm. (2) 1. 'mokinys, padėjėjas (amatininko, meistro, pirklio, malūnininko)' B 76, 306, 566, 633 (*Gifelis*), 663, 906, 912, Q 458, 466, R II 190, MŽ II 173, 229, PVG 194 (1748 m.), 301 (1770 m.), 505 (1806 m.), StngŽ, Drg, N 257, K, K II 349, Sch 213, Alm 54, FrnW, KŽ, Vlkv, Ldvn, Pc, Lkš, ZŠŽ (Snt, Lkš, Nm, Žvr, Ssr), *gizelis* (1) KŽ, Pn, Kdn, Pc, Vdk, Ds, *gyzelis* Vlkv, *gizĕlis* KlpD 63, prš, KrtnŽ, dem. *gizeliukas* KlvD 191, KŽ. 2. scom. 'nenuorama' Ppl < Pr.v. *gesel* 'pameistrys (amatininko); draugas' (Alm (PrW)), *Gefell* (C I 741; Q 466; B 566); plg. n.v.a. *Geselle* 'vaikinas, pameistrys, (darbo) draugas', v.v.a. *geselle*; sociatyvinis darinys iš vok. *Saal* 'salė, patalpa' (Kluge 2002: 352); n.l. dial. *gizel* (n.l. *giezel*) 'pameistrys, meistro padėjėjas; prekybininkas' < n.v.a. *Geselle* 'pameistrys, (darbo) draugas; vaikinas; bičiulis' (LKPŽ 66). Plg. dar 1 *giselis*; *gezelis*, *gizelius*, *gizĕlis* (LKŽe).
- 2 gizĕlis** sm. (2) 'stabdys viršutiniame riestuve (Hemmung am obern Webebaum)' B 570 (orig. *was den oberst[en] Baum auffhält* l. *Gefell*. *Gizĕlis*), N 257, KŽ < Pr.v. *Gefell* 't. p.' (B 570). Plg. dar 2 *giselis*.
- 1 kóka** sf. (1) 1. 'gėdos stulpas' N 204, [K], K II 113, KŽ, Alm 70. 2. 'uosto ženklas, rodantis, kad laivas gali įplaukti' N 204, [K], KŽ < Pr.v. *kók*, *kâk* m. 'gėdos stulpas' (Fr I 326, Alm (PrW)), *Kaack* 'gėdos stulpas, kuolas' (C I

1030, B 765, 985), *Kack* ‘gėdos stulpas’ (Lex 52a); plg. v.v.ž. *kāk* ‘gėdos stulpas’ (MndW II 417); šv. *kāk*, n.nl. *kaak* f., dan. *kag*, ol. *kaak*, vok. *Kak* m., *cake* f., vokiečių žemaičių, iš dalies vidurio vokiečių, taip pat Reino tarmės žodis (Grimm XI 47, 65; Fr I 326); la. *kāķis* ‘gėdos stulpas’ iš v.v.ž. *kāk* (Sehwers 1953: 186); liet. *kuoka*. Plg. dar 1 *kokas*.

2 kóka sm. ‘pyragaitis’ K II 23 (orig. *linsėmeniū kóka*, vok. *Leinkuchen*), Alm 70, KŽ < Pr.v. *kóke* ‘t. p.’ (Alm (PrW)); plg. v.v.ž. *koke* m. ‘pyragaitis’ (MndW II 514), v.nl. *kōke*, v.ang. *cake*, s.skand *kaka* f., n.v.a. *Kuchen* ‘pyragaitis’. Galbūt romanų kilmės žodis; plg. sardu *cocca* ‘pyragaitis’, katalonų *coca* ‘Milchbrot, pyragaitis’, piet.pranc. *coco* ‘apvali balta duona, ragaišis’ (Grimm XI 2496, 72; Kluge 2002: 543). Plg. dar 2 *kokas*.

LKŽe viename straipsnyje rašomos šios *kókas* reikšmės: 1. ‘išspaudos’ K II 23. 2. K II 113 ‘gėdos stulpas’. 3. [K] ‘uosto ženklas, kad laivas gali įplaukti’. 4. ‘piliulė (?)’ TŽ V 250. F. Kuršaičio žodyne (K II 23) yra reikšmė ‘pyragaitis (linų sėmenų)’, bet ne ‘išspaudos’. Žodžių *kóka*, *kókas* reikšmė ‘pyragaitis’ LKŽe nėra.

1 kókas sm. 1. ‘gėdos stulpas’ B 985. 2. ‘vėzdas’ JD 659. 3. ‘kėglis’ N 204, [K], KŽ. Plg. 1 *koka*.

2 kókas sm. ‘pyragaitis’ KŽ; plg. 2 *koka*.

IŠVADOS

Vienodai tariamais žodžiais tampa taip pat skoliniai, atėję iš įvairių kalbų ar tarmių ir fonetiškai supanašėję. Iš skolinių susidarę homonimai, kurių abu žodžiai yra skirtingos reikšmės ir kilmės, turėtų būti pateikiami atskiruose žodynų straipsniuose.

Vienas iš homonimų ir daugiareikšmių žodžių skyrimo kriterijų galėtų būti ne tik skirtinga skolinių reikšmė, bet ir kilmė, skirtingas skolinio pamatinis žodis. Semantiniai homonimai yra artimi daugiareikšmiams žodžiams. Jie atsiranda, kai žodžiai įgyja kitas reikšmes, dažnai perkeltines, todėl žodynuose jie dažnai neatskiriami. Jeigu žodžio perkeltinė reikšmė atėjo iš kitos kalbos, tikriausiai reikėtų laikyti juos homonimais. Pirminė kai kurių homonimų kilmė galėjo būti ta pati, tačiau vėliau skirtingose kalbose jie įgavo naujas reikšmes.

Etimologiniai įvairiakilmiai homonimai, susidarę dėl skolinimosi žodžių, kurių abu yra germanizmai, germanizmas ir slavizmas, lietuviškas žodis ir germanizmas, užfiksuoti daugiausia Rytų Prūsijos raštuose, žodynuose ir vakarinėse, pietvakarinėse lietuvių tarmėse. Jau pirmuosiuose lietuvių raštuose, XVI a. Bretkūno Biblijoje, randama žodžių (*šūlmistras*, *gonkas*), kurie vėliau tapo homonimais. Daugiausia yra dvinarių homonimų, turimi keli ir trinariai.

SUTRUMPINIMAI

ags.	– anglosaksų	pranc.	– prancūzų
ang.	– anglų	Pr.	– Prūsijos
bažn.sl.	– bažnytinė slavų	praef.	– <i>praefixum</i> , priešdėlis
brus.	– baltarusių	Pr.v.	– Prūsijos vokiečių
dan.	– danų	ryt.	– rytų
dem.	– deminutyvas	rus.	– rusų
dial.	– dialektas	s.	– senoji
fryz.	– fryzų	sk.	– skirsnis
germ.	– germanų	s.nl.	– senoji nyderlandų
got.	– gotų	s.s.	– senoji saksų
gr.	– graikų	s.skand.	– senoji skandinavų
hibr.	– hibridas	s.v.a.	– senoji vokiečių aukštaičių
isl.	– islandų	šv.	– švedų
l.	– lenkų	t. p.	– taip pat
la.	– latvių	v.	– vidurinė
liet.	– lietuvių	v.lot.	– vidurinė lotynų
lot.	– lotynų	v.nl.	– vidurinė nyderlandų
n.	– naujoji	vok.	– vokiečių
nl.	– nyderlandų	v.a.	– vokiečių aukštaičių
n.nl.	– naujoji nyderlandų	v.v.	– vidurio vokiečių
norv.	– norvegų	v.v.a.	– vidurinė vokiečių aukštaičių
n.v.a.	– naujoji vokiečių aukštaičių	v.v.ž.	– vidurinė vokiečių žemaičių
ol.	– olandų	v.ž.	– vokiečių žemaičių
orig.	– originale		
plg.	– palyginkime		

Kiti sutrumpinimai tokie pat kaip akademiniam *Lietuvių kalbos žodyne* ir LKŽe.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

ALEW – *Altlitauisches etymologisches Wörterbuch*. (ALEW). Unter der Leitung von Wolfgang Hock und der Mitarbeit von Elvira-Julia Bukevičiūtė und Christiane Schiller, bearbeitet von Rainer Fecht, Anna Helene Feulner, Eugen Hill und Dagmar S. Wodtko. Band 1. A–M, Band 2. N–Ž, Band 3. Verzeichnisse und Indices. Hamburg: baar Verlag, 2015.

Alm – *Die Germanismen des Litauischen. Teil 1: Die deutschen Lehnwörter im Litauischen* von Dr. K. Alminauskis. Kaunas: Šv. Kazimiero d-jo knygyneas, [1934]. Alm (PrW): W. Ziesemerio *Preussisches Wörterbuch* rankraštis, kuriuo pasinaudojo K. Alminauskis.

Aristotelis 1990: *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis.

Brückner Aleksander 1974: *Słownik etymologiczny języka polskiego*. Warszawa: Wiedza Powszechna.

Čepienė Nijolė 1994: Dvibalsio ui kilmė skoliniuose iš vokiečių kalbos. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 34, 158–161.

Čepienė Nijolė 2006: *Lietuvių kalbos germanizmai ir jų fonetinės ypatybės*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

DvŽ – *Dieveniškių šnektos žodynas*. 1: A–M, aut. L. Grumadienė, D. Mikulėnienė, K. Morkūnas, A. Vidugiris, 2005; 2: N–Ž, aut. D. Mikulėnienė, K. Morkūnas, A. Vidugiris, 2010. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Falk 1960: H. S. Falk, Alf Terp. *Norwegisch dänisches etymologisches Wörterbuch*, 2 Teile, 2 Auflage. Oslo & Bergen: Universitetsforlaget, Heidelberg, 1960.

Fr – *Preussisches Wörterbuch. Ost- und Westpreussische Provinzialismen in alphabetischer Folge* von H. Frischbier, 1–2. Berlin: Verlag von Th. Chr. Fr. Enslin, 1882.

FrnW – *Litauisches etymologisches Wörterbuch* von Ernst Fraenkel 1–2. Göttingen, 1955–1965.

Georges 2004: *Lateinisch–Deutsch. Deutsch–Lateinisch. Ausführliches lateinisch–deutsches Handwörterbuch, Kleines deutsch–lateinisches Handwörterbuch* von Karl Ernst Georges. Faksimile und Volltext. Zweite, erweiterte Ausgabe. Directmedia. Berlin.

Grimm 2004: *Der digitale Grimm. Deutsches Wörterbuch von Jacob und Wilhelm Grimm*. Elektronische Ausgabe der Erstbearbeitung. Zweitausendeins.

Jakaitienė Evalda 1980: *Lietuvių kalbos leksikologija*. Vilnius: Mokslas.

Jakaitienė Evalda 2005: *Leksikografija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Karulis Konstantins 1992: *Latviešu etimologijas vārdnīca* 1–2. Rīga: Avots.

Kluge Friedrich 1957, 2002: *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*, 17 Auflage. Berlin: Walter de Gruyter & Co, 1957; *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache* 24 Auflage, Berlin / New York: Walter de Gruyter, 2002.

KrtnŽ – Aleksandravičius Juozas. *Kretingos tarmės žodynas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2011.

KzRŽ – Pupkis Aldonas. *Kazlų Rūdos šnektos žodynas* 1. A–M, 2008; 2. N–Ž, 2009. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.

Lasch Agathe 1914: *Mittelniederdeutsche Grammatik*. Halle a. S.: Verlag von Max Niemeyer.

LKA I 1977 – *Lietuvių kalbos atlasas*. Leksika. Vilnius: Mokslas.

LKPŽ – Kregždys Rolandas. *Lietuvių kalbos polonizmy žodynas*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2016.

LKŽ – *Lietuvių kalbos žodynas* 1–2. Vilnius: Mintis, 1968–1969; 3–6, Vilnius: Vals-tybinė politinės ir mokslinės literatūros leidykla, 1956–1962; 7–9. Vilnius: Mintis, 1966–1973; 10–15. Vilnius: Mokslas, 1976–1991; 16–17. Vilnius: Mokslo ir enciklope-
dijų leidykla, 1995–1996; 18–19. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1997–1999.

LKŽe – *Lietuvių kalbos žodynas* 1–20, 1941–2002, elektroninis variantas, redaktorių kolegija: Gertrūda Naktinienė (vyr. red.), Jonas Paulauskas, Ritutė Petrokienė, Vytautas Vitkauskas, Jolanta Zabarskaitė. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2005 (atnau-
jinta versija, 2008). Prieiga internete: <http://www.lkz.lt>.

LLICH – *Lietuvių literatūros istorijos chrestomatija. Feodalizmo epocha*, red. K. Korsakas ir J. Lebedys. Vilnius: Valstybinė grožinės literatūros leidykla, 1957.

LzŽ – Petrauskas Jonas, Vidugiris Aloyzas. *Lazūnų tarmės žodynas*. Vilnius: Mokslas, 1985.

Mikelionytė Rita 2016: Lietuvių kalbos tikrųjų homonimų semantinės struktūros pokyčiai. – *Tarptautinės mokslinės 23-osios Jono Jablonskio konferencijos Reikšmė kalboje ir kultūroje tezės*. Vilnius, 2016 m. rugsėjo 23–24 d., 13.

MndW – *Mittelniederdeutsches Wörterbuch* von Dr. Karl Schiller und Dr. August Lübben, 1–6. Photomechanischer Neudruck. Münster in Westf.: Aschendorffsche Verlagsbuchhandlung, 1875–1881.

Natau Otto 1937: *Mundart und Siedlung im nordöstlichen Ostpreußen*. Königsberg (Pr) und Berlin W. 35: Ost-Europa Verlag.

Palionis Jonas 1985: *Kalbos mokslo pradmenys*. Vilnius: Mokslas.

Paul Hermann 1956: *Deutsche Grammatik* 1. Halle (Saale), 1956.

PaulW – *Deutsches Wörterbuch* von Hermann Paul. Halle (Saale): Veb Max Niemeyer Verlag, 1961.

Prellwitz Walther 1891: *Die deutschen Lehnwörter im Preussischen und Lautlehre der deutschen Lehnwörter im Litauischen* von Dr. Walther Prellwitz. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht's Verlag.

PVG – *Prūsijos valdžios gromatos, pagraudenimai ir apsakymai lietuviams valstiečiams*, sud. P. Pakarklis. Vilnius, 1960.

Riemann Erhard 1981–2000: *Preussisches Wörterbuch. Deutsche Mundarten Ost- und Westpreußens*, Band 2, herausgegeben von Erhard Riemann, Band 3–4, hrsg. von Ulrich Tolksdorf, Band 5–6, hrsg. von Reinhard Goltz, Neumünster: Karl Wachholtz Verlag.

Sehwers Johannes 1953: *Sprachlich-kulturhistorische Untersuchungen vornehmlich über den deutschen Einfluss im Lettischen*. Berlin: in Kommission bei Otto Harrassowitz Wiesbaden.

Skardžius Pranas 1931: *Die slavischen Lehnwörter im Altlitauischen*. Kaunas: Akc. „Spindulio“ b-vės spaustuvė.

Smoczyński Wojciech 2007: *Słownik etymologiczny języka litewskiego*. Wilno: Uniwersytet Wileński, wydział filologiczny.

Smoczyński Wojciech 2008: *Uzupełnienia do „Słownika etymologicznego języka litewskiego“*. Część I. – *Acta linguistica lithuanica* 58, 53–151.

ŠVŽŽ – Birutė Vanagienė. *Šiaurės vakarų žemaičių žodynas. Ylakių, Lenkimų, Mosėdžio, Skuodo, Šačių apylinkių šnektos* 1: A–O; 2: P–Ž. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2014.

Urbutis Vincas 1955: *Lietuvių kalbos leksikos homonimų susidarymo būdai*. Filologijos mokslų kandidato disertacija. Vilniaus universitetas.

Vasmer Max 1986–1987: *Этимологический словарь русского языка* 1–4. Москва: Прорпс.

Ziesemer Walther 1975: *Preussisches Wörterbuch. Sprache und Volkstum Nordostdeutschlands* 1: A–C; 2: D–Fi. Herausgegeben von Ludwig Erich Schmitt. Hildesheim New York: Georg Olms Verlag.

ZŠŽ – *Zanavykų šnektos žodynas* 1: Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2003; 2: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2004; 3: Mokslo ir enciklopedijų leidybos centras, 2006.

ZtŽ – Vidugiris Aloyzas 1998: *Zietelos šnektos žodynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.

Homonyms in the Dictionaries of the Lithuanian Language

SUMMARY

The article analyses the homonyms found in *The Dictionary of the Lithuanian Language* (LKŽ, LKŽe) and Jokūbas Brodovskis' Dictionary, which originated due to the borrowing of words from other languages and which are not presented as homonyms in the dictionary entries. By their formation, the homonyms are divided into etymological, semantic and derivational. In most cases both words originated from Germanic languages; several formed from a Lithuanian word and a Germanism, a Lithuanian word and a Slavism; one of them originated from a Lithuanian word and a hybrid word; one derived from a Germanism and a word of Turkish, Tatar languages. Borrowings become similar to the word in Lithuanian with a different meaning, but these words have a different origin and meaning and should thus be presented in different entries, e.g. 1 *stiegė* 'a roof tile; lath' is formed from *stiegėlė* and associated with MLG *tegel* 'tile' (Mnd W IV 517); cf. NHG *Ziegel* 'roof tile'; Latv. *stiegelis* 'brick'; Lat. *tegula*, whereas 2 *stiegė* zool. 'stickleback (*Gasterosteus aculeatus*)' is borrowed from Middle Low German *stekele* 'small spined fish, stickleback'. The article provides the homonyms which are not available in LKŽ, LKŽe.

The index of J. Brodovskis' 18th century manuscript dictionary *Lexicon Germanico=Lithvanicum et Lithvanico=Germanicum* III published in 2009 also contains unseparated homonyms, e.g. the native word *voga* 'lump, piece of soil' is not separated from the Germanism *voga* 'scale'; Germanism *urtas* 'old money, artas' goes together with *urtas* 'stall, enclosure' 'cattle-shed, cot'. In his dictionary J. Brodovskis presented the words *rūta* 'plant' and *rūta* 'windowpane' as separate words and considered them homonyms; however, they are not separated in the index compiled by Vincentas Drotvinas.

Įteikta 2017 m. liepos 10 d.

NIJOLĖ ČEPIENĖ

Lietuvių kalbos institutas

Petro Vileišio g. 5, LT-10308 Vilnius, Lietuva

nijole.cepiene@lki.lt